

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

השיעור נמסר
במוצאי שבת-קודש
דברים
מנחם אב התשפ"ד בשל"ה
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

בעניין אמירת ה'רשות' לברוך שאמר, מאת כמה"ר שלמה בן יעקב זצוק"ל, מפי מרן שליט"א בשבת היארצייט של אביו כמה"ר נסים רצאבי זצ"ל.
בשבת הקובץ החדש 'אור הנר' חלק שלישי שיצ"ל לאחרונה, בו מבואר בהרחבה [בין היתר] ע"י מרן שליט"א הפיוט-סליחה נאם עבד וכו', ואשר תיאמר גם בסיום השיעור הזה, במסגרת 'עצרת תפילה' לרגל המצב החמור השורר בארצה"ק, אשר אויבנו יהמיון וגו'.
שלושה חידושים נוספים (פרט למה שנדפס כבר בקובץ אור הנר הנז"ל) הנוגעים לפיוט-סליחה זה, אשר קשורים אל פרשתנו הבאה [ואתחנן].
השלמה בעניין סעודת הבראה בסיום השבעה.
התייחסות למכתב בעניין פת של גויים, שלא בשעת הדוחק.
תגובה למכתב בעניין סעודת הבראה, ועניין הפיאות-סימנים'.
בשורה טובה בהוצאת הספר תורה שלמה על פרשת דברים, מדרש המובא שם לגבי הפסוק לא תיראום וגו', ועל-פי-זה הבנה בטעמים שבמלה 'לא, תיראום'. ורמז בפסוק זה, שלא נפחד מאומות העולם בימי בין המצרים.
תגובה למכתב בעניין מה שדיבר מרן שליט"א לגבי התימנים החות"ים, ורמז למה הם מכוונים את התקפותיהם דוקא לעיר אילת ותל אביב.
טעמים נוספים למנהג העולם, לומר פיטום הקטורת בתפילת מנחה של תשעה באב. ומסקנת מרן שליט"א שאפשר לומר זאת, ואפילו הדבר רצוי.
בעניין חידוש מנהג תליית ביצת בת היענה בבית הכנסת, ואחד מן הטעמים לכך, מפני שזהו זכר לחרבן בבית הכנסת.

כל הזכויות שמורות למרן שליט"א
השיעור יוצא לאור ע"י מוסדות יד מהרי"ץ – בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: y5358404@gmail.com
להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6
מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" ובחבורות "שערי יצחק" – 751
לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בלי"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741.
והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא
כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אבי"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש ע"י ידידנו הרב שלום גרפי הי"ו, מעיר רחובות ת"ו, לרפואת ולהצלחת נותני-ביתו היולדת מרת שני שתחי' בת רבי נחמיה הי"ו, והרך הנולד בשעטו"מ אליה שיחי'. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ. ברוך ה', הוא עושה חיל, בספרים כל השונה הלכות בכל יום. כן ירבה וכן יפרוץ.

וכמו כן השיעור מוקדש ע"י רבי יוסף בן יחזקאל הי"ו, מארצות הברית, להצלחתו ולהצלחת נות ביתו, ושיזכו לבנים ובני בנים עוסקים בתורה, והצלחה מרובה בפרנסה ובכל העניינים. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

וכמו כן השיעור מוקדש ע"י האשה הכשרה מרת רחל יהודית בת רבי דוד מאיר גיגי הי"ו, מארצות הברית, להצלחה מרובה בפרנסתה של הלבנת שיניים – לובן שיניים מחלב. בעקבות התרומה האחרונה למוסדות שלנו, היא מעידה שהיא רואה שמתקיים בה "עשר בשביל שתתעשר". ברוך ה', כן ירבה וכן יפרוץ, וּבְחֲנוּנַי נָא פְּזֹאת אִמְרֵי צְבָאוֹת, אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם, וְהִרִיקְתִּי לָכֶם בְּרִכָּה עַד בְּלִי דֵי מְלֹאכֵי ג', י[.]

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וישלח ברכה רווחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

מלבד כל אלה שהזכרנו, היום בשב"ק היה היארצייט של אבא מארי זצ"ל, ע"כ אוסיף גם את זאת. חוץ ממה שדיברנו עליו בשיעור שעבר.

השיעור מוקדש לעילוי נשמת אבא מארי הרב נסים הנקרא מארי נחום בה"ר נסים, בן הרב שלום, בן הרב סעדיה – אומר לכם את סדר היחוס של משפחתנו – בן הרב הגדול המקובל האלהי כמ"ו שלמה בן הרב יעקב, בן הרב שלמה, בן הרב יוסף, בן הרב יהודה. זאת המשפחה שלנו, עשרה דורות, שיש להם את היחוס עד כמ"ו יהודה, כי משם התחיל להיות שם המשפחה שלנו.

בעניין אמירת ה'רשות' לברוך שאמר, מאת כמהר"ר שלמה בן יעקב זצוק"ל, מפי מרן שליט"א בשבת היארצייט של אביו כמהר"ר נסים רצאבי זצ"ל.

כמהר"ר שלמה בן יעקב [שהזכרנו לעיל], בשבת היארצייט [של אאמו"ר זצ"ל] אני אומר כאן בבית מדרשנו לפני ברוך שאמר, את ה'רשות' ל'ברוך שאמר' שהוא חיבר, הפותחת ברוך אדיר במרומים וכו', אשר דיברתי עליה ופירשתיה בס"ד בעבר [שיעורי תחילת שנת התשע"ח], בכדי לעורר זכות אבות. אני אומר זאת בשבת היארצייט

צייט, בשנים האחרונות, באופן קבוע, מתוך צילום כת"י. שם כתוב על כך, חיברו ותיקנו החכם השלם המקובל האלהי כמהר"ר שלמה בן יעקב זצוק"ל.

כך כתב עליו זקני מהריק"א, ראב"ד רצאבה, אשר היה סופר מובהק, והוא העלה זאת בתכאליל שלו. בספר אחר שהגיע לידי, הוא כתב בזה"ל, ממשפחת יהודה, מעיר דק"ק רצאבה וכו' והיא על דרך הקבלה [עיינן אור הנר חלק שני דף ס"ו]. בספר שלישי, הוא מוסיף וכותב, ויש בו סוד מופלא על-דרך הקבלה.

אני לא רואה. לצערי אינני מבין. מי שיאיר את עינינו, היכן יש בפיוט הזה, 'סוד מופלא ע"ד הקבלה'. אנחנו לצערינו איננו רואים. 'עיניים להם ולא יראו'. יה"ר שהקב"ה יפקח את עיני שכלנו, לראות היכן מסתתר כאן 'סוד מופלא'. כי אנחנו רואים, דברים פשוטים. מי שנכנס אל העניינים, החדרים הפנימיים, וישתדל לפענח לנו זאת, הוא יזכה בכך את הרבים. ושכרו כפול מן השמים.

בשבח הקובץ החדש 'אור הנר' חלק שלישי שיצ"ל לאחרונה, בו מבואר בהרחבה [בין היתר] ע"י מרן שליט"א הפיוט-סליחה נאם עבד וכו', ואשר תיאמר גם בסיום השיעור הזה, במסגרת 'עצרת תפילה' לרגל המצב החמור השורר בארצה"ק, אשר אויבינו יהמיון וגו'.

ברוך ה', כעת יצא לאור – באמצעות ידידנו הרב ניר טירי הי"ו הדפיס זאת [ע"י מכון פעולת צדיק] – הספר הזה אור הנר, חלק שלישי. ישנם כבר שלושה חלקים, שזכינו שייצאו לאור. את החלק הראשון והשני, מחלקים בחנם. וגם את הקונטרס 'תנורו של עכנאי'.

זהו החלק השלישי של 'אור הנר', כפי שנרשם עליו. אבל בעצם, בפועל, זהו כבר החלק החמישי. כי את 'אור הנר' הראשון, הדפסנו בס"ד בשלחן ערוך המקוצר, סוף חלק יו"ד איסור והיתר, שם המדובר על הלכות שחיטה וטריפות. אח"כ השני 'תנורו של עכנאי', ומלבד אלה השלושה הנוספים. ועוד ידינו נטויה בעז"ה. בני הרה"ג שאול הי"ו קיבל על עצמו את עריכת הספר, לגלות את האוצרות הנעלמים, וישנם עדיין עוד דברים רבים, אשר אינם ידועים. מי שיעיין, יתפעל מהם. אבל

שערי יצחק – השיעור השבועי

עוֹלָמִים [ישעיהו מ"ה, י"ז]. אנחנו בטוחים בישועת ה', אבל אנחנו צריכים לעשות את שלנו, לעורר רחמי שמים. אף אחד אינו יודע מה יהיה, אבל אנחנו מצידנו צריכים להשתדל להתפלל, כפי שנאמר [במדבר י', ט'] וְכִי תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל הַצָּר הַצָּרֵר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְם וְגו'. צריך להיות, 'בתרועה וקול שופר'. ע"כ נשתדל בלי נדר אחרי כן.

שלושה חידושים נוספים (פרט למה שנדפס כבר בקובץ אור הנר הנז"ל) הנוגעים לפיוט-סליחה זה, אשר קשורים אל פרשתנו הבאה [ואתחנן].

מן השמים, מעבר למה שהסברתי בס"ד בחוברת הנז"ל, נתעוררו לי כעת עוד שלושה חידושים, הנוגעים אל הפיוט הזה. דברים ממש נפלאים.

הדבר קשור, לתחילת פרשת השבוע הבא, וְאֶתְחַנֵּן אֶל יְיָ, בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר. אֲדַנִּי אֱלֹהִי, אֶתְהַלֵּל לְהִרְאוֹת אֶת עֲבֹדְךָ, אֶת גְּדֻלָּתְךָ, וְאֶת יְדֹת הַחֲזָקָה וְגו' [דברים ג', כג-כ"ד].

רבי משה אלשיך, בספרו תורת משה [שם] אומר, כי בא משה רבינו ללמד אותנו בזה, כיצד מתפללים? הרי 'תחינה', היא אחת מן הלשונות שלתפילה.

וזה לשונו, משה אדונינו ע"ה, המלמדנו דעת לעבוד את ה', שם לפנינו אורח מישור לפקוח עינים עורות מראות, לפני מי הוא עומד בהתפללו, לפני ממה"מ הקב"ה. כי מי לה' ישביל זאת יבין, כי הן לו היה לפני מלך, אנוש כערכו – הוא בשר ודם כמוך, אולם מאחר שהוא מלך – יראה ורעד יבא בו, ואימתו יבעתהו. ומה יעשה כי יקום ויתפלל לפני אלהי האלהים ואדוני האדונים, כי יוצר הכל הוא וכל העולמות כאין נגדו. ומה הוא היתוש הנתוש הלז, אם מוח לו בקדקדו שלא יאחזנו פלצות, כי יכיר שפלותו וקוטן ערכו.

זהו הדבר הראשון. צריך שהאדם יידע, כי הוא אפסאפסים, לעומת הקדוש ברוך הוא.

שנית, זכור יזכור כמה לו עונות וחטאות. דרכו של מהר"ם אלשיך, להשתמש בלשונות של פסוקים. זהו פסוק בספר איוב [י"ג, כ"ג], כְּמָה לִי עוֹנוֹת וְחַטָּאוֹת.

קשה כרגע לדבר על הדברים שלעתיד, הברכה שרויה בדברים הסמויים מן העין. ישנם עוד הרבה פנינים ומרגליות, שהם טמונים לעת עתה, והמקום ב"ה יזכינו להוציאם לאור עולם.

אבל השנה זכינו, לפרסם את הפיוט נאם עבד וכו'. יש לכם אותו כאן, בסוף חוברת 'שערי יצחק' החדשה, שיעור מוצש"ק מסעי. נאם עבד, עונו כְּבֵד, לֵאלֹהֵי אִיּוֹם וְנוֹרָא. זהו פיוט מרגש במיוחד. מי שמבין בפייטנות, מתפעל ותמיה, מי חיבר פיוט זה? זהו רבי יהודה הלוי? או רבי שלמה בן גבירול? סגנון כזה? והאמת היא, כי אכן הדבר אינו מצוי.

בספר אור הנר חלק שלישי, מדף צ"א, כתבתי בס"ד פירוש על הפיוט הזה, לפרש את כל הדברים. מן השמים נתגלגל להדפיס את זאת, מעיקרא לא חשבתי על כך בכלל. אבל כיון שנערכה עצרת תפילה, לרפואת ידידנו הרב אריה רפאל חלא הי"ו, ווהיתה תכנית לצרף גם ת"ח נוסף חולה, השם ישלח לו רפוש בקרוב בתוך כל שאר חולי עמו ישראל, אז חיפשתי משהו מיוחד לעורר את הציבור, ואמרתי לעצמי, שנאמר גם את הפיוט הזה. חילקתי זאת לציבור בדפים מצולמים מן הכתב יד, של אאמו"ר זצ"ל עצמו, ואמרנו אותו מתוך צילום הכת"י. זאת היתה הפעם הראשונה. רק עשיתי שני שינויים קטנים, כי במקור הפיוט-סליחה הוא על עצירת גשמים, שינינו זאת ואמרו 'לרפואת תלמידי חכמים חולים'. 'רפואת הנפש ורפואת הגוף, קראתיך יה הושיעני'. והנה למחרת, ידידנו הרב עוז שלום ערק הי"ו, הביא לי את זה מוקלד במחשב. לפני כן הוא שאל אותי, האם הפיוט הזה נדפס? ענית לו, שלא. והוא הפתיעני והקליד את זה.

ומפה, נפתחו השערים. אז אמרתי, מכיון שעומדים להוציא כעת את אור הנר ח"ג, נצרף אותו שמה. התחלתי להתעמק בפיוט הזה ולפרשו וכו'.

כבר יצא לנו לומר אותו ברבים פעמיים. פעם אחת אמרנו אותו אז, ובפעם השנייה במוצש"ק שעברה, ובעז"ה בלי נדר לאחר השיעור תהיה שוב הפעם עצרת תפילה, לרגל המצב הקשה שאנו מצויים בו. אשר אויבינו יהמיון, ומשנאינו נשאו ראש. והם מקיפים אותנו מסביב. יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בַּיּוֹם תְּשׁוּעַת

קדוש קדוש קדוש, מרוב יראה ורעד וחלחלה תיתך אש זיעתם, עד דנהר דינור נגיד ונפק מהם, בני אדם על אחת כמה וכמה. כך הוא כותב.

לא ברור לי, מה בדיוק הוא מתכוון. כי בדרך כלל – כפי מה שאני זוכר – במסכת חולין [דף צ"א סוף ע"ב] לא כתוב כי המלאכים אמרו רק שלוש תיבות, אלא שהם מזכירים את השם רק אחרי שלוש תיבות. קדוש קדוש קדוש, י"י צבאות וגו'. ואילו עם ישראל, מזכירים את השם לאחר שתי תיבות. שמע ישראל, י"י אלהינו וגו'. עכ"פ כך הוא כותב, אולי ישנו לכך איזה מקור אחר.

והנה מעמד שְׁלֹשׁ-אלה – הוא משתמש בלשון מליצה, 'מעמד שְׁלֹשׁ-אלה', כמו בגמ' 'מעמד שלשתן' – סיפרה התורה אשר עשה משה בהתפללו, וסידרם הכתוב אחד לאחד.

על האחד אמר, ואתחנן. כי לא שמתי לבי היות כדאי לקבל טוב על זכותי, כי על כן אמרתי אהיה נא מאותם שאמרת [שמות ל"ג, י"ט] וחנותי את אשר אחון, אף על פי שאינו ראוי. דהיינו, אלה שלא מגיע להם, אין להם שום זכות.

וכמאמרם ז"ל [שמות רבה מ"ה ו'], שאמר הוא יתברך, כי יש לו אוצר, לתת ממנו למי שאין לו משלו זכות, ומשם 'חנותי את אשר אחון'. וזה מאמר משה, ואתחנן. החשבתי את עצמי בגדר אשר הוא יתב' נותן מתנת חנם, ואמר עליהם וחנותי כו'.

זהו 'ואתחנן', משה רבינו מבקש מהקב"ה, לא בצדקתו. כפי שנאמר, פי לא על צדקתינו אֲנַחְנוּ מִפְּלִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ, פי על רַחֲמֶיךָ הַרְבִּים [דניאל ט', י"ח].

ועל השנית אמר, אל י"י. כי שמתי פני אל שם הרחמים יפן אל רחמיו, ולא אל מדת הדין על אשמתי. כי מצד הדין, לא מגיע לי. העוונות מעכבים. ועל כן ביקשתי לי, עת רצון. וזה אומר 'בעת ההיא', כשכבשתי את סיחון ועוג.

ועל השלישית אמר, לאמר י"י אלהים וגו'. לומר, כי כדי לאמר אני תפילה, הוצרכתי אל שם אדנות יפתח שפתי ואענה, כענין שם אֲדָנוּת, שבהם שפתי תפתח כו'. והוא פתח שער התפילה, וביאנה ויעלנה, באופן תימשך עלייתה עד מקום

ואוי מי יחיה, אם ה' יבא במשפט עמו. ומה גם בשיתו שומו לבו ונפשו, כי משארות אשמותיו צרורות בשמלותיו על שכמו, ואיך ישא פניו לבקש תפלה מאלהי עולם ה', יעשה חפצו תחת אשר הכעיסו, ויתן את שאלתו ובקשתו, ולא תכסנו כלימתו כדי רשעתו. ולא יאמר אל לבו, אילו קרבני לפני האלהים ונבא יחדיו למשפט, ואם ירשיעון אלהים אותי, או אזכה בשופטי לתת את שאלתי, ידעתי כי לא ינקוני. כי כמה לי עונות וְחַטָּאִים, ומי שם פֶּה לָאָדָם בְּלִיעַל אִישׁ אֹן, לְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָי מִי אֲשֶׁר חָטָא לוֹ, וְלֹא תִיַּאֲלַמְנָה שִׁפְתָיו.

גם אשר דעה קנה, גם כי צדיק תמים יהיה – דהיינו למרות שהוא צדיק, נניח שהוא מאה אחוז, אפילו שאין לו שום עוונות – הלא לא יבצר ממנו השְׁעֵרֶת גדולתו ית', להיות חל מלפניו, על בלתי עצר כח להתפלל באמת. באמור, הלא אימתו ית' יבעתני. ומה גם כי אבחרה דברי עמו ראויים לערוך לפניו, ומה אני כי בער אנכי מאיש, אדעה מליץ יענני בהם, שיהיו לרצון אמרי פי.

ישנה כאן פיסקא, שצריך העורך לדלגה, ואין לי צורך בעת לקרוא אותה.

העיקר הוא, סיכום דבריו. וז"ל, באופן, כי השם פניו לערוך תפלה לפני האלהים, שלשה אלה יעשה לו.

אחד, יהיה נבזה בעיניו נמאס, כדל שואל. ובעני כי יעטוף לפני מלך גדול, יעשה עמו צדקה. ככה יתן אל לבו, כי ריקה נפשו מכל זכות, ובלתי כדאי לקבל טוב מאתו יתברך, אם לא בתורת חן וחסד. הוא יכול רק לבקש צדקה, כמו עני בפתח.

ב' ישים נגד עיניו עוונותיו. כי יחרד וילפת, פן תִּנְגְּדֵהוּ מדת הדין מלתת את שאלתו ובקשתו, על אשר חטא על הנפש, ואדרבה תיהפך לו לאויב. על כן ישפוך נפשו לפני קונו, יפן ברחמיו אליו במדת רחמים כרוב רחמיו.

ג' גדולתו יתברך. כי מי בשחק מכל שרפי קודש, יערוך לאלהים תפילה נאותה לפי גדולתו יתברך, ומה גם עתה איש האדמה. וכאשר נשאו ז"ל [עיין שמות רבה ט"ו ז'] קל וחומר, ומה מלאכי השרת שלא יאמרו לפניו יתברך בלתי אם שלש תיבות,

הַלְפָתָא גְבַרְוּוּאָתָא אִיכָא לְמַשְׁמַע, כ"ש מתפלת משה רבינו ע"ה.

הרי רבותינו במס' ברכות למדו מחנה, כמה מענייני התפילה, אם כן ממש רבינו כלשכך וקל וחומר שיש לנו ללמוד.

לאחר מכן כתוב, 'אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן וגו', ויתעבר י"י בי למענכם וגו'. אומר החיד"א שם, כי משה רבינו רצה להגיד פעמיים, 'נא' 'נא'. כי בכדי שתתקבל התפילה, צריכים להגיד 'נא' 'נא'. כמו [במדבר י"ב, י"ג] אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ. אז הקב"ה אמר למשרע"ה, תעצור. 'רב לך. אל תוסף דבר אלי וגו'. אל תגיד עוד הפעם 'נא'.

וז"ל החיד"א שם, אעברה נא ואראה וגו'. שמעתי בשם חכמי קאשטילייא, שפירשו במשז"ל, דלימדו למשה רבינו בשמים, דכשיתפלל ובלשון תפילתו יאמר שני תיבות 'נא', מתקבלת התפילה. וז"ש אל נא רפא נא לה. ועתה התחיל לומר 'אעברה נא ואראה', והיה דעתו לומר עוד הפעם 'נא'. משה רבינו, רצה להגיד עוד הפעם 'נא'.

ולכן א"ל הקב"ה, 'רב לך, אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה'. שלא תאמר 'נא' פעם אחרת. ע"כ שמעתי.

ואחר זמן רב ראיתי שורש הקדמה זו, בסוף ספר מאמר מרדכי סוף האזינו, שהתפילות שנמסרו למיכאל, אין צריך בדיקה. ולכן אמר 'אל נא רפא נא לה', דב' נא גימטריא מיכאל"ל. ושם פירש פסוק זה 'רב לך' המדובר, ע"ש באורך.

ועתה שראיתי שורש ההקדמה, יש לפקפק בדבר, ופ"י.

כך כתוב במהדורא שלפני, של 'כתר התורה', חמשים פירושים. אבל לא מובן מה זה הר"ת הזה, זפ"י. אולם בדקתי בדפוס הישן, וראיתי כי כתוב זצ"י. דהיינו, 'וצריך יישוב'.

כנראה לפוס רהטא היה קשה להחיד"א, אם כדבריו שזאת גימטריא מיכאל"ל, הרי מיכאל"ל זה מאה ואחד, ו'נא' 'נא', זה מאה ושתים. אלא אם כן נגיד, 'עם הכולל', הדבר עדיין קצת קשה לחיד"א, למה אין מכוון החשבון. אבל מסתברא

שידו מגעת, הוא מעט מאלהים, שהוא עד שער מ"ט מחמשים שערי בינה, שהוא כי המדה היא תתייחס אל שם הוי"ה זה, בנקודת אלהים. להזכיר את פתיחת השערים של הקב"ה, ואת גדולתו.

זהו מה שרמוז בפסוק, ואתחנן אל י"י, בעת ההיא לאמר.

בעת תפתחו את הפיוט, נאם עבד וכו', תראו את המלים הראשונות, ותמצאו כי בשורה הראשונה מובאים כמרכן שלושת הדברים הנז"ל.

נאם עבד', הוא מכיר ומודה בשפלות עצמו. כמר כן גם בהמשך הוא כותב, בבית השלישי, 'חוסה עלי עני'. מרגיש כמו עני בפתח.

'עונו פבד', הוא מזכיר את עוצם עוונותיו. לא מגיע לי, אולי אדרבה ח"ו, אבל עכ"פ אני מודה בכך.

לאֵל איום ונורא', מזכיר את גדולתו יתברך. מפחיד, למי אני מתפלל.

שלושת הדברים הללו, כבר בשורה הראשונה. טכסיסי תפילה. הוא גם אומר, 'לאֵל'. כי אֵל, זאת מדת חסד. 'אלהים' זה דין, אולם הקיצור של 'אלהים', שהוא אֵל, הוא חסד, על שם שנא' [תהלים נ"ב, ג'] חֶסֶד אֵלִי כָּל הַיּוֹם. כפתור ופרח. זהו דבר ראשון.

אמנם אינני יודע, האם אבא מארי זצ"ל ראה את דברי מהר"ם אלשיך הללו, קשה לדעת האם הוא כיוון לכך או שלא. אבל עכ"פ רוח י"י דבר בו, ומלתו על לשונו.

*

אבל מה שבטוח הוא, כי הדבר השני שאומר בעת, קרוב לודאי שהדבר היה מכוון מצידו, כי הדבר כתוב בספר נחל קדומים להחיד"א, ואבא מארי היה רגיל ללמוד בספר הזה באופן קבוע. בכל שב"ק הוא היה קורא גם בספר הזה.

וזהו החידוש השני שברצוני להגיד, הנלמד מן הפסוק 'אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן'.

החיד"א [שם] כותב לפני כן בהתחלה בזה"ל, ואתחנן אל ה' וגו'. פירש רבינו מהרח"ו זצ"ל בס' דרשותיו הנקרא עין הדעת טוב כ"י וזה תורף דבריו בקיצור. אם מתפילת חנה אז"ל כמה

טפי שישנה לו על כך איזו קושיא אחרת, ובלנ"ד נרחיב בזה בשיעור נוסף, וגם בכללות העניין הזה של נָא נָא.

בכל אופן, כעת תסתכלו בפיוט נאם עבד, ותראו הפלא ופלא.

ב'בית' הראשון, בשורה החמישית, וְנִיב רְחֵשׁוּ – בְּדֵי נִפְשׁוֹ, רָפֵא נָא לָהּ מְהֵרָה. כתובה כאן המלה 'נא', פעם ראשונה.

ובהמשך, המלה 'נא' השנייה, נמצאת ב'בית' השלישי, יָהּ – אָהָה, עַד מְתֵי עֵינַי תַּעֲלִים. 'נא' אֵל תְּבִישְׁנִי, וְאוֹתִי אֵל תְּכָלִים.

וכשהוא מגיע אל הבית השלישי, חוֹשֶׁה לְעֹזְרָתִי, וְקָבַל 'נא' אֵת תְּפִלָּתִי. כבר אמרתי פעמיים 'נא', וזהו השלישי.

בזה התיישבה לי שאלה, שעמדתי עליה שם בספר. כתבתי ואמרתי שם תירוצים אחרים.

היה לא מובן לי, ב'בית' השלישי, הפותח יָהּ – אָהָה וכו', נא אל תבישני, ואותי אל תכלים. אני מבקש ממך, רבש"ע, אל תבייש אותי. כי אם התפילה שלי לא תתקבל, תהיה בושה וכלימה, כי לא נעניתי. אולם בבית אחרי כן כתוב, שמתי פני כחלמיש, וידעתי כי לא תבישני. מה קרה? הרי מקודם אמרת, אני מבקש שלא תבייש אותי, ואח"כ אתה אומר, אני יודע שלא תבייש אותי. מה נשתנה?

אלא התשובה, כי כעת אני יודע, שנתקבלה התפילה. אמרתי פעמיים 'נא', ואפילו פעם שלישית, עכשיו בטוח שהתפילה מתקבלת. בתלתא זמני היא חזקה.

דרך אגב, היכן רמוז שמשו רבינו רצה להגיד 'נא' פעמיים?

'אעברה נא', ישנו דגש באות נו"ן. כאשר ישנו דגש, הדבר מראה על כפילות. בדקדוק, זה מורה על הביטוי, כאילו האות נו"ן כפולה. אבל הרמז כאן ובכל כיו"ב שזה כביכול כתוב פעמיים. כמו שעמדתי על כך בס"ד בנפלאות מתורתך בכמה דוכתי, כגון לגבי אֲרֵצָה פְּנָעַן [בראשית מ"ה, י"ז], דגש חזק בכא"ף. וכן מה נֹאמֵר לְאֲדָנִי, מִה נִדְבַר וּמִה נִצְטַדֵּק [בראשית מ"ד, ט"ז] וכל כה"ג. יש בזה כוונות עמוקות.

אולם זהו רק מה שהוא – משה רבינו – רוצה, הוא רק חושב. אבל בפועל הוא לא אמר. הרי כאשר עושים גימטריא, אם ישנו דגש באיזו אות, לא מחשיבים שכביכול כתובה המלה האות פעמיים, שיוכפל החשבון. א"כ זה לא נקרא שהוא אמר, אלא הוא רק חשב. המחשבה הזאת, נרמזת כאן.

הרי לכאורה עדיף היה שלא יהיה דגש 'אעברה נא', כי נא לשון בקשה וצריכה אמירתו להיות ברכות ובדרך תחנון, ולא בחוזק כהוראת הדגש. ועיין בנפלאות מתורתך פ' בהעלותך ע"פ וכי תבואו למלחמה וגו' לגבי הדגשים בפסוק אנא י"י הושיעא נָא, הצלחה נָא.

*

דבר שלישי, היתה לי קושיא. אני אומר בפניכם דברים, שלא כתבתי אותם בספר, אלא דברים אשר התעוררו לי אחרי שיצא הספר לאור. וגם דבר זה, נראה לי סיעתא דשמיא.

ב'בית' האחרון של פיוט נאם עבד, כתוב כך, נִמְתָּ לְנַאמְנֵי בֵּית, כִּי יַחְטֵא יִשְׂרָאֵל וְאֲשֶׁם. יַעֲשׂוּ לְפָנַי כְּסֹדֵר הַזֶּה – דְּהֵינּוּ י"ג מְדוֹת – לְהַזְכִּיר אֵת הַשֵּׁם. חֲטָאתֶם לְמַחֲוֹת, וְחֶסֶד אֵל יַפְגִּישֶׁם. וּמִדּוּעַ יִשְׂרָאֵל יִשׁוּעַ, וְשִׂיחֹתָיו תִּתְּרִישֶׁם. וְאִם רַבּוּ שׁוֹטְנִים וּמוֹנִים, הֵן תִּצְוֶה וּתְגַרְשֶׁם. וְלִמִּי תַעֲזוֹב מַעַט הַצֶּאֱזָן, וְעַד מְתֵי לֹא תִדְרָשֶׁם. זְכוֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב, הִמָּה הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר מַעֲלֵם, אֲנִישֵׁי הַשֵּׁם.

כאשר עיינתי בכך, אמרתי לעצמי כי הדבר צריך הסבר. ח"ו אולי הי"ג מדות לא יעזרו, כיון שישנם 'שוטנים ומונים'. דהיינו, למרות שי"ג מדות זאת ברית כרותה, שאינן חוזרות ריקם, כמפורש בגמ' ר"ה [דף טז:]. אבל לפעמים ישנם דברים המעכבים, שהדבר לא יתקבל. אם כן, מה הוא מתפלל להקב"ה, שיסלק אותם? הרי הקב"ה עשה את השטן, איך אפשר שהוא יסלק אותו? אנחנו אלה שצריכים לסלק אותו, לפעול שיהיו לנו זכויות בכדי שהם יסתלקו. זהו מה שהיה קשה לי.

אבל אולי מישהו יחשוב, כי הרי משה רבינו ג"כ אמר כך.

בספר מנחה בלולה, למהר"ר אברהם רפאפורט – הביאו גם בספר מנחת יהודה, למהר"ר יהודה

שערי יצחק – השיעור השבועי

מה יועיל שיצווה ה' לגרשם, והא כיצד נבקש זאת ממנו. הלא עלינו מוטל לפעול ולגרשם, אבל לא עליו יתברך כמובן וכידוע [ולדוגמא נביא מה שנזדמן לי כעת לראות בהקדמת סמיכת חכמים לחידושויו למסכת ברכות דף שכ"ט ד"ה ועל ידי, י"י עוז לעמו יתן (תהלים כ"ט, י"א), שנתן לעמו העוז והתוקף לגרש המקטרגים, כדי להחזיק הברכות בידם. ועל-ידי התורה שנקראת עוז שהתחלתה בחכמה הנקרא יש יעו"ש]. אדרבה הרי הוא ברא גם את מדת הדין, גם השטן וכל גונדא דיליה. ואם יש עצה פשוטה כזו שיגרש אותם ויסלקם, הרי הדרך לפנינו קלה וסלולה.

ואפשר לומר בס"ד בהקדים מה שכתב בספר תולדות יצחק (מנסכיו) דף מ"ז פרשת מסעי על פסוק ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר (במדבר ל"ה, ו') וז"ל, רומז לשם מ"ב, הרומז לשלוש ידות, י"ד הגדולה, י"ד החזקה, י"ד הרמה, שהם נגד תלת אבהן קדישין, שעל-ידי זכותם יוכלו לגרש ולהרחיק כל המשטינים והמקטרגים מעליהם, ולהעלות כל המדות לשרשם במקום עליון ע"כ. שלכן מסיים אאמו"ר עלה, זכור לאברהם וגו'. והגירוש מתייחס להשי"ת עצמו, כי הכל ברצונו ובהסכמתו יתברך.

י"ד הגדולה, מכוון לאברהם אבינו, מדת חסד המכונה גדלה. י"ד החזקה, יצחק, גבורה. יד הרמה, יעקב, רחמים.

הזכות הזאת, מסלקת את המקטרגים. לכן אאמו"ר וצ"ל סיים, זכור לאברהם ליצחק וליעקב וכו'.

*

ישנו דבר, שעדיין לא זכיתי להבין, ובוזה אני מבקש את עזרת הציבור, כל מי שיש לו יד בזה. הסברתי זאת שם בספר, אבל לא נשארה לי בזה הבנה ברורה.

ב'בית' הראשון כתוב כך, וְנִיב רַחֲשׁוּ – בְּיַד נַפְשׁוֹ, רָפָא נָא לָהּ מְהֵרָה. מה הפירוש, 'בְּיַד' נפשו? הסברתי שם משהו, אבל עדיין לא נוח לי. הדבר צריך ביאור. והוא חוזר על המלה הזאת שוב הפעם, גם לקראת הסוף, צדקה תעשה, לפשעי תכסה, 'בְּיַד' יתר אמוני. מה זה 'בְּיַד'? או אולי צ"ל 'בְּיַד'?

גספאן – כתב לגבי הפסוק 'אתה החילות להראות את עבדך, את גדלך ואת ירך החזקה', כי משה רבינו טָעַן, אם חיוב המות נמשך אליו לעונש עונו – אם העונש בגלל עון מרה, מי מריבה – יראה ה' את גדלו למחול פשעיו. זאת ג"כ גדלות, כי השם מוותר.

ואם מפאת מערכת השמים, יראה ידו החזקה וכי יוכל לַשְׁדָּדִים. מהי הבעי"א? תשדד את מערכת השמים.

ואם מפאת הטבע, שהמוזג יחייב הפסדו – משה כבר זקן, ולפי הטבע הוא 'חייב' למות – אמר 'אשר יעשה' וגו', שיוכל לחדש כנשר נעוריו. הקב"ה יכול הכל.

לכאורה כאן כתוב דבר כזה, כי הקב"ה יכול לשדד אותם. א"כ רואים שישנו דבר כזה.

ברם, זאת אינה ראייה. כי בפיוט דלעיל, הוא מדבר על 'שוטנים ומונים', דהיינו השטן וכל מלאכי חבלה, כל המשטינים והמקטרגים. אולם הוא – בספר מנחה בלולה – מדבר על 'מערכת השמים', דהיינו המזלות. מצד המזל, אין שום בעי"א להקב"ה. ישנם דברים עפ"י הטבע, והוא יכול לסלק אותם. אבל כאשר ישנם מקטרגים, אשר יש להם טענות, והם מראים איזה חסרונות ופגמים שישנם באדם, אזי אי אפשר להגיד סתם 'תסלק אותם'.

מה שכן ענינו – זאת היא התשובה – זכור לאברהם ליצחק וליעקב'.

מי שיעיין בספר אור הנר ח"ג [שם בדף צ"ט] יראה כי כתבנו בס"ד, שכאשר מזכירים את זכות האבות, מגרשים את המקטרגים. ארבעים ושתים, זהו סוד של שם בן מ"ב. לכן הוא מסיים, זכור לאברהם ליצחק וליעקב', כי על ידי זה, מגרשים אותם.

כך כתבתי שם, צ"ע לכאורה אם בכח קטרוג השוטנים והמונים אותנו, למנוע בשמים קבלת אמירתנו שלוש עשרה מדות, כגון בגלל עבירות (עיין רבינו בחיי פרשת כי תשא, ומ"ש בס"ד בהרחבה בנפלאות מתורתך שם על פסוק ויעבד וגו' ד"ה והגם. ושם ד"ה להלן, ציינתי כמה טעמים למה לא נענים בעצירת גשמים) אם-כן

לא מובן, בכל אופן. איך שנסביר. לא זכיתי להבין.

מי שיאיר את עינינו, שיזכה לפענח זאת, ברוך יהיה, זכותו ושכרו יהיו כפולים מן השמים. אכ"ר. [עיינן אהל מועד למה"ר שלמה בן אברהם מאורבינו שורש עבר דף ס"ז ע"ב, ופירוש רבינו מיוחס על איוב י"ז, ט"ז. איתמר].

השלמה בעניין סעודת הבראה בסיום השבעה.

מעניין לעניין, באותו עניין. לעילוי נשמת אאמו"ר זצ"ל.

לגבי אזכרה שעושים, לעילוי נשמת הנפטרים, קיבלתי מכתב חשוב מידידנו הרב יואל צובירי הי"ו מרמת השרון. הדבר התקשר, עם מה שכתב בעל סערת תימן, לגבי סעודת הבראה בסוף השבעה. כי הרב עמרם קורח זצ"ל, התרעם על הסעודה הזאת, לדעתו רצוי לבטל זאת, כי המנהג הזה גרוע בעיניו.

על כך הוא – הרב יואל צובירי – כתב אלי במכתבו בזה"ל, לכבוד מורינו ורבינו הרה"ג יצחק רצאבי שליט"א.

מה שכבוד הרב הזכיר בשיעור פרשת מטות, מה שכתב הרב סערת תימן וז"ל, אילו ידעו רבני דורו את העתיד, היו מסכימים לעקור מנהג זה מתוך הקהל. כי במשך הזמנים נתחדשה אמונה בדעת ההמון והנשים, ונקבעה בלבם שלא תנוח נפש המת במחיצתו, כי אם בסעודה שמתענגים בה אוהביו וקרוביו וכו'.

הוא מתייחס לכך, בצורה שלילית. 'התחדש להם אמונה', המצאה מחודשת. 'דעת ההמון', דהיינו עמי ארצות, 'זהנשים'. אנשים שהם פחותים.

לזה שלחתי לרב שליט"א, ממה שמובא בספר שיח יצחק לר' יצחק אלפיייה זצ"ל בעמוד 49, שריבוי הסעודות הגדולות לעילוי נשמת, זה דבר גדול וחשוב הוא. והביא בשם אביו, ר' יעקב חיים ישראל רפאל אלפיייה זצ"ל, שהאדם מורכב מגשמיות ורוחניות, ולמזונותיו מה שפגם ניתקן בדברים גשמיים מכל מיני מאכלים. ומכיון שהאדם לפעמים אינו נזהר בחייו, ולפעמים נהנה מהעולם ללא ברכה, או שנהנה מסעודת הרשות.

לכן נהגו בכל תפוצות ישראל, שקרובי הנפטר מביאים מאכלים ועושים סעודות ונותנים להם לברך, בזה ניתקן לנפטר הבחינה הגשמית שנפגמה. ואף ברוחניות, על ידי הלימוד שלומדים לע"נ הנפטר, מתקן את פגם שנתבטל מהתורה או מהמצוות. והואיל והברכות באים לאחר הלימוד, לזה יקרא 'סעודת מצוה' עכת"ד הרב אלפיייה.

ובשו"ת רביד הזהב ח"ד סימן כ"ד, מובא מהרב יעקב שכנזי שליט"א, ששמע מהצדיק ר' מנצור בן שמעון זצ"ל, שמאחר והברכות הם דברים ברומו של עולם, ישנם אפילו אנשים צדיקים וחסידים שנכשלים בהם. לכן בשעת האזכרה מביאים הרבה מיני מאכלים.

תשמעו רעיון נפלא. למה מביאים הרבה סוגי אוכל? למה כ"כ ההרחבה הזאת? מדוע שלא יביאו משהו קטן, בשביל כך?

אלא התשובה, כי הקב"ה מפזר מניצוצות נשמת הנפטר, על אותם המאכלים, וע"י הברכות נתקנת נשמתו ע"ש.

יישר כוחו, וירבו כמותו בישראל, על ששלח לנו זאת.

*

אקרא את הדברים, מתוך הספר שיח יצחק בעצמו. בספר שיח יצחק – זהו מאת בעל קונטרס היחיילי, מהר"ר יצחק אלפיה, מן הצדיקים לפני שני דורות – כתב [דף 49] בזה"ל, לתת טוב טעם, באשר נהגו כל ישראל, עם קדוש, כי כאשר יעשו לימוד לעי"נ הנעדרים נ"ע, מביאים איזה מיני מאכל, כל אחד כפי השגת ידו, ויש שמרבים בסעודות גדולות, לעילוי נשמתם. אשריהם ישראל.

מה הדבר נותן?

הוא אומר כך, כל זה כדי לנטוע הפנה הגדולה מפינות הדת, יסוד האמונה בהשארות הנפש אחר המות, ובגמול העתיד.

לכאורה, למה צריך את העניין של תחיית המתים? לא מספיק שיהיה שכרינו בעולם הבא, גן עדן?

אלא התשובה היא, אכן נכון, אבל זה על החלק הרוחני. לגבי הנשמה. ברם, גם הגוף הצטער וסבל,

שערי יצחק – השיעור השבועי

וע"י שרבים המשתתפים במצוות, אז נתקן לו גם מה שגרם להחטיא את הרבים ח"ו, הואיל ולסיבתו היה קיום המצוות הללו ע"י רבים המשתתפים במצות לימוד התורה, ובמצות הנאתם מסעודות מצוה הללו, וקיום ברכות הנהנין על ידם ג"כ.

ואף את"ל לא פגם ברוחניותו ובגשמיותו – אפי' אם נגיד שישנו אחד כזה מני מיליון, צדיק גמור, גם לגביו הדבר איננו מיותר – בכל זאת הלימוד הזה מוסיף לו כח לעלות במעלות רמות ונשגבות, מעלה ע"ג מעלה בעוה"ב בכל הפרטים הנו' שהיה כלול מהם בהיותו. בבחינת, ילכו מחיל אל חיל.

ולזה מנהג קדוש הוא בישראל.

ונהגו ג"כ לעשותם מדי שנה בשנה ביום פקידת האדם הנלב"ע, להצילו מן הדין ולסייעו לעלות למדרגות הראויות לו. כידוע שבכל שנה ושנה ביום הפקידה, נידון בבי"ד של מעלה, להעלותו למדרגה יותר עליונה, ונידון אז על דברים ועוונות היותר קלים ונענש עליהם, כנז' בשער הגלגולים הקדמה כ"ב [דף כ"ב ע"א] וז"ל, כי כפי ערך המעלה שמעלים אותו, צריך שיזדכך יותר אפילו בדקדוקי מצוה כחוטי השערה ע"כ. ולזה להצילו, עושים כל זה, ולסייעו ג"כ לזכות למחיצתו.

והוא מסיים בסוף, ובפרט בנתינתם צדקות לעילוי נשמתו ללומדים ולתלמידי חכמים, ולאביונים, ובפרט לעניי וחכמי ארה"ק.

אם כן, בעניין הברכות ולימוד התורה, כמובן צריכים לעשות זאת בצורה המתאימה, כדי שאכן ע"י הברכות הללו תהיה זכות לנפטר. אם אנשים מתנהגים בצורה לא מכובדת, ח"ו להיות זוללים וסובאים, אינני יודע כמה הזכות שישנה בכך. ע"כ אני אומר, שצריכים הדרשנים שם לעורר, שירגישו את השכינה, ושהברכות יהיו בכוונה.

הערה מהקהל: צריך לקרוא זאת לפני כן.

תגובת מרן שליט"א: יפה. נכון.

בספר רביד הזהב [חלק רביעי סימן כ"ד] הביא בשם הרה"ג מנצור בן שמעון זצ"ל, בזה"ל, מאחר והברכות הם דברים העומדים ברומו של עולם, ישנם אפילו אנשים צדיקים וחסידים שנכשלים

א"כ ישנו גמול גם לגוף. על כן, לעתיד לבוא המתים יחיו.

שיהיה בין לנפש, בין לגוף. כי גם הגופות ישני אדמת עפר, יקיצו וירננו לחיי העולם הבא. לכן עושים את האכילה הזאת, להראות כי גם לגוף יהיה סוף טוב כזה.

והוא מביא [בהערה למטה] בשם אביו בזה"ל, והרב מו"ר א"א זצ"ל אמר טעם פשוט (לזה) [לאילו] הסעודות שעושים על הנלב"ע. היות וידוע שהאדם מורכב בעוה"ז מרוחניות וגשמיות, מנשמה וגוף. לזה למזונותיו נתקן דברים גשמיים, הם יכולי הארץ מכל מיני מאכלים. ורוחניים, הם ברכות ומצוות ולימוד התורה"ק וכו'.

ויען שהאדם לפעמים אינו נזהר בחייו, ולפעמים נהנה מהעוה"ז בלי ברכה – בטעות, מתוך שכחה, או שהתבלבל ונהג שלא כהלכה וכד' – או שנהנה מסעודות הרשות וכו', או מתבטל מהתורה וכו' והמצוות וכו', ואז נהיה פגם ח"ו ברוחניות, וגשמיות האדם הזה. ומה גם אם ח"ו החטיא את הרבים, בשני פנים ופרטים אלו.

לזה נהגו בכל תפוצות ישראל לתקן קרוביו של הנלב"ע הפגמים הללו באופן זה, שע"י קבוצת האנשים והת"ח הלומדים לעילוי נשמת קרוביהם הנלב"ע, בזה מתקנים לו פגם הרוחניות. וע"י הסעודות והאכילות שנותנים להם לאכול ולברך, אז בזה נתקן לו בחינת הגשמיות שנפגמה. והואיל והאכילה הזאת באה בגמר הלימוד, לזה תיקרא 'סעודת מצוה'.

מישהו שאל באחד השיעורים הקודמים [שיעור מוצש"ק מטות התשפ"ד], האם קוראים לכך 'סעודת מצוה'? ועניתי לו כי אף פעם לא שמעתי על כך. התפלאתי על זאת. אולם כעת אני רואה, כי הדבר יצא מכאן. כתוב פה, שהדבר נחשב 'סעודת מצוה'.

ובפרט כשיש בה ת"ח, כדרשת רז"ל על פסוק 'לאכל-לחם עם חותן משה לפני האלהים', שכל הנהנה מסעודה שיש בה ת"ח, כאילו נהנה מלפני ה'. וא"כ עי"ז נתקן לו מה שנהנה ואכל בסעודות הרשות.

בהם. לכן בשעת האזכרה, מביאים הרבה מיני מאכלים, והקב"ה מפזר מניצוצות נשמת הנפטר על אותם המאכלים, ועל ידי הברכות נתקנת נשמתו.

בספר קול ששון [שער התשובה, דף 171] כתב וז"ל, תיקון גדול שאין לו ערך להינצל מדין הגלגול, הוא אחר שיעשה תשובה ראויה על עונותיו, יזהר בברכת הנהנין, שיברך על אותם הפירות והמים והלחם והבשר בכוונה, אז הוא מתקן כל הניצוצות והנשמות שבאו באותם הפירות, ומעלה אותם למדרגתם ומתקנם. שאם בירך עליהם ברכה הראויה, ואז אפילו אם יהיו במדרגת הצומח, יתקנו וילכו למחיצתם. שאם הברכה לא תהיה ראויה, אין הנפש נתקנת. כגון, אם האדם בירך על 'אדמה', בורא פרי העץ, שאינו יוצא בכך יד"ת. בשלמא אם זה מועיל בדיעבד, אזי הדבר עושה תיקון מסויים. אבל התיקון הראוי, שיברך ממש את הברכה הראויה לכתחילה. אולם אם בירך ברכה שאיננה נכונה, הדבר לא מתקן את הנפש.

ולכן מדה כנגד מדה, לפי שהוא תיקון נשמות רבות המגולגלים על ידי ברכותיו שבירך בכוונה, ובברכה הראויה, דא היא דאֵהֲנִיָּא ליה מלינצל מדין הגלגול, אפילו שנתחייב גלגול על רוע מעלליו וכו'.

הוא אומר כאן, רעיון מעניין. כי זהו תיקון, שהאדם הזה לא יצטרך לבוא בגלגול, כיון שהוא תיקון הרבה נשמות, ע"י הברכות האלה, שיעלו למחיצתם. ותהיה לו זכות, שהוא לא יצטרך לבוא בגלגול. מדה כנגד מדה.

יוצא, כי מה שחשב בעל סערת תימן, ש'נתחדשה האמונה', כביכול אלו דברים שאין להם יסוד, ושכביכול זוהי דעת 'ההמון והנשים', אדרבה, מי שיש להם ידיעה בדברים הנסתרים מצדיקים זאת. אלא מאי, הרב עמרם קורח, היה פשטן. אפילו יש לו פירוש על הדיואן, בשם עלמות שיר, והוא כותב כי הוא מפרשו עפ"י הפשט. הר"א אברהם נדאף כתב לו, וכי אפשר לפרש את מהר"ש שבזי, על פי הפשט? הרי כל השירים שלו, הם דברים נשגבים? והוא מוסיף וטוען לו, אבא שלך השאיר לך הרבה

ספרים של סודות התורה, קבלה וכו', אתה יכול ללמוד. הרי אבא שלו היה גברא רבה, גם בנסתר. בנגלה ובנסתר. כמובא בשו"ת זכרוני אי"ש.

אבל הוא נשאר בדעה שלו. גם כאשר היה לומד גמרא, הוא היה קורא בלי המפרשים. כפי שהבין, בשכל שלו. כל הרבנים היו קוראים עם המפרשים. כגון כשלמדו בציבור בעין יעקב, עיון יעקב ומהרש"א וכו'. אבל הוא היה קורא, באופן שטחי. 'מלמעלה'. אמנם הוא היה אדם גדול, אבל היתה לו הסתכלות יותר כללית. וק"ו דברים של קבלה, וסודות התורה, שלא נכנס אליהם. ע"כ אני אומר, כי אין לייחס את העניין הזה, לעמי ארצות ח"ו, אלא לאנשים אשר יודעים את הדברים הפנימיים.

שאלה מהקהל: הרב מוצפי אמר ביום ששי האחרון, כי זהו מנהג של עמי ארצות, ושאיזו עדה אחת הכניסה זאת לעם ישראל וכו'. הוא מאד כועס על כך.

תשובת מרן שליט"א: ראשית, מנהג ישראל תורה הוא. שנית, אדרבה, שיראו לו זאת, את המקורות דלעיל, אולי אשתמיטתיה. בפרט שהרי הוא לא כ"כ במצב טוב. אינני יודע האם בריאותו כ"כ שלמה, קצת קשה לו.

וגם אנחנו אומרים, כי אם הציבור ח"ו מתנהג בצורה לא ראויה, בודאי שלא על כך המדובר. אני מדבר, שיביאו דרשן שיעורר אותם בסעודה ליראת שמים. כפי שאמרתי מקודם, לא שיהיו שם זוללים וסובאים. אם עושים זאת בצורה שאיננה ראויה, אין הכי נמי, עדיף ההעדר מהמציאות. הכל מדובר, כאשר הדבר נעשה בצורה נכונה.

שאלה מהקהל: ישנו ספר של הרב שלום יצחק הלוי, הוא ג"כ מתייחס לעניין האזכרות, ומשום מה – אינני יודע למה – הוא כותב בלשון שאין זו הסעודה מצוה, ושיעשו לימוד וברכות. לכן אני שואל, אולי כל מה שהרב עמרם קורח כתב, לגבי האמונה של ההמון וכו', הוא מתכוון לצמצם. כי אפשר לעשות ברכות, גם בלי סעודה גדולה. דהיינו, זאת לא סתירה, לבעלי הסוד.

תשובת מרן שליט"א: תראה, אני עד היום לא ידעתי מהדברים האלה, והם מסתמא כעת בעולם האמת גם כן יודעים זאת...

שערי יצחק – השיעור השבועי

עוד שם בסערת תימן דף ס', שסיפר על החכם באשי מה"ר שלום אלגמל, שהיה מתנהג בחסידות על פי סודות הקבלה, פורש מאיסור קל, ואפילו מפת של-גויים היה נזהר ע"כ. וזה מתאים לשיטתו דלעיל, שפת של-גויים אינה אלא חסידות יתירה הראויה ליחידים בדור.

הנה אני בעצמי, לימדתי זכות עליו. והרב יוחאי הי"ו הרחיב יותר בנושא.

למעשה, עיקר הדבר נכון, כי ישנה שיטה כזאת בראשונים. זה לא דבר מופרך.

הש"ך הביא זאת בסימן קי"ב [ס"ק ח'], למה י"א שאפי' במקום שפת ישראל מצוי, מותר פת של נחתום? למה לקחת פת של נחתום גוי, אם יש לך מצוי פת של יהודי? מדוע אתם מתירים?

כותב על כך הש"ך בזה"ל, בַּמְּדֻבָּרֵי כְּתָב הַטַּעַם, לפי שאותן מקומות הנוהגין היתר, היינו משום שלא נתפשט איסור פת של גויים בתחילת הגזירה באותן מקומות, לפי שפת של גויים לא פשט איסורו בכל ישראל. ולפי' משמע, דאפילו פת של בעלי בתים, מותר. דהא לא נתפשט כלל איסור פת של גויים, באותן מקומות. וכן מוכח עוד במרדכי שם ע"ש.

דהיינו, אין פה קושיא, שישנה גזירת חז"ל, ואיך אתם לא מקבלים אותה? כי מלכתחילה לא נתקבלה התקנה. ורואים שעוד כמה ראשונים, ככה אוחזים. זה לא נגד הגמרא. לא נגד הש"ס.

ואע"ג דבירושלמי פא"מ אוסר פת של בעלי בתים, וכן סוברים יש פוסקים, הא אינהו נמי אסרי פלטר גויים, בדאיכא פלטר ישראל. והיינו משום דס"ל, שנתפשט האיסור בכל המקומות, אלא דחזרו והתירו משום חיי נפש פלטר גוי, היכא דליכא פלטר ישראל. אבל מאן דס"ל דלא נתפשט האיסור באותן מקומות כלל, בכל ענין שרי.

יש בכך מחלוקת. אולם ישנה שיטה כזאת. ברם, השאלה שלי היא, שמהרי"ץ גאון רבני תימן ותפארתם כתב במפורש, כי ההיתר הוא רק במקום דוחק. א"כ כיצד הוא – הרעמ"ק – כותב, שהתירו זאת בתימן אפילו שלא במקום דוחק?

התייחסות למכתב בעניין פת של גויים, שלא בשעת הדוחק.

בשיעור מוצש"ק מטות, הודפס מכתבו של ידידנו הרב יוחאי צבי הי"ו, בעניין פת של גויים. כי בעצם ישנם מקורות וראיות לעניין הזה, להתיר פת של גויים אפילו שלא בשעת הדוחק.

הוא הביא שם בזה"ל, וכתב בספר סדר יעקב (עמ' רי"ב להגרי"י וורשנר), לכאורה נראה כוונתם, כמש"כ המרדכי כאן סי' תת"ל (בענין אחר), דכיון דלא נתפשט בכל מקום, א"כ אנו מהמקומות שלא נתפשט, וא"כ לא בעי כלל היתר ב"ד, דאף דבעי היתר ב"ד אף בגזירה שלא נתפשטה (וכמו שכתבו התוספות להלן לו: ד"ה אי) היינו לאותן שנהגו איסור. אבל אלו שלא נהגו מעולם איסור, ל"צ היתר ב"ד כלל. עכ"ל. וכו'.

למעשה, לא היה לי פנאי, להיכנס אל כל הנושא הזה, לכל הראשונים והאחרונים, כי בעצם לא התכוונתי להיכנס אל הסוגיא הזאת, מה גם שזהו דבר אשר יש בו הרבה שיטות, רק בדרך אגב הזכרתי את זה.

בכל אופן, דבר ראשון יישר כוחו, כי הוא בירר את הנושא הזה מכמה וכמה ספרים וסופרים.

אבל מה שכך, אכן דיברנו אז, על מה שכתבנו בס"ד במאמר אופן המרכבה, שהוא מבוא לספר רכב אלהים וכו'. אולם בסופו של דבר, גם אני בעצמי כתבתי בשלחן ערוך המקוצר [יו"ד א', סימן קל"ז בענין יצחק הערה י"ט, דף ע"ר] – לאחר שהבאתי מה שכתבתי בזה שם באופן המרכבה דף ל"ח ד"ה וראיתי, לגבי הבנת הרע"ק בסערת תימן בעניין זה, שלא נתקבלה אצלנו הגזירה כלל ועיקר, ולכן התירו אפילו שלא במקום דוחק, שדבריו היפך מהרי"ץ וכו' – הכנסתי שם הערה ב'סוגריים' בזה"ל, הגם שיש מקום לעיקר הדבר שכתב, לשיטת הש"ך סק"ח. ואגב, לעניין מה שהישגתי שם על מה שכתב הרע"ק בשם התוספות והרא"ש שברוב ישראל לא פשט איסורו, שהם לא כתבו כן רק שיש מקומות שנהגו בו היתר יעו"ש, ראיתי עתה כי עכ"פ הר"ן כתב בלשון זה הובא בבית יוסף ד"ה וכתב א"א. ועיין

אמת כי גם מהרי"ץ [בשו"ת פעולת צדיק חלק ב' סימן פ"ז] הביא את השיטה הזאת, שהדבר מותר אפי' שלא בשעת דוחק, אולם הוא לא סמך על כך. זאת אומרת, מהרי"ץ ידע שישנה שיטה כזאת. מהרי"ץ דן שם, האם אפשר לברך על פת של גויים, ברכה ראשונה ואחרונה. אם אין לאדם פת של יהודים, אלא רק פת של גוי. ישנה הלכה בשלחן ערוך [או"ח סימן קצ"ו סעיף א'], כי פת של איסור, אין מברכים עליה, אפילו אם האיסור הוא רק מדרבנן.

אגב אורחא, היתה לי קצת שאלה, על איזו מציאות המדובר? וכי מישהו בא לשאול את הרב, שהוא רוצה לאכול דבר שאסור לאכול, האם לברך או שלא לברך? מה נפשך? אדם שאוכל פת של איסור, הוא לא שואל שאלות...

נפגשתי בשאלה כזאת, בזמן האחרון. מישהו שחזר בתשובה, אבל אין לו בית לאכול, רק אצל ההורים שלו, והבית שלהם הוא לא כשר. הוא עדיין צעיר, בחור, אין לו היכן לאכול פרט להוריו, הוא חייב לאכול דברים שהם אסורים. והוא בא לשאול את הרב, האם לברך, או שלא לברך? לאכול, הוא חייב. אם לא יאכל אצלם, לא יהיה לו מה לאכול.

ישנן עוד מציאויות אחרות, וכמבואר במפרשים.

שאלה מהקהל: אם אין לו מה לאכול, זהו הפת שיש לו עכשיו, האם הוא יכול לברך?

תשובת מרן שליט"א: זאת השאלה שאמרנו. הוא חייב לאכול אוכל בלי הכשר, אינני יודע מהיכן האוכל בא. הוא חוזר בתשובה, בא ללמוד ולשמוע שיעורי תורה, אבל אין לו איפה לאכול, רק בבית של ההורים שלו. והוא שואל, האם לברך או שלא לברך? התשובה היא, אם זהו ספק, אולי זאת ג"כ שאלה, ספק דרבנן, ספק ברכה לבטלה. (ה) אפילו ספק כשר, ספק ברכה לבטלה. [מובן דמיירי באופן שמחמת הספק אסור לאכול את הפת, על כל פנים מדרבנן. ואם כן הרי היא בכלל דבר איסור שאסור לברך עליו אף אם אינו אסור אלא מדרבנן, ולא רק משום ספק ברכה לבטלה. ועיינתי קצת בזה, ומצאתי להכף החיים סימן קצ"ו סק"ה שהעלה דברי הפרי מגדים במשבצות זהב

שם אות א', שאם אכל ספק איסור תורה, אינו מברך. וסיים הכף החיים, אבל אם אכל ספק איסור דרבנן, משמע דמברך ע"כ. איתמר]. אפי' אם לא ברור, האם האוכל כשר או לא כשר. אבל ננית, שבטוח שזה לא כשר.

אומר מהרי"ץ, כי ישנו הבדל. לגבי פת של גויים, מברכים. ולגבי פת של איסור, לא מברכים. מהו ההבדל?

מסביר מהרי"ץ, כי פת של גויים, זה לא חפצא של איסור, אלא איסור זה הוא רק כדי שלא יבוא להתחתן איתם. גזרו על פתם, משום בתם. אבל זהו אינו איסור בעצם. בפת בעצמה, אין חששות של כשרות, בדברים שמערבבים בפת. זה לא שישנו חשש, שמא נתערבו פה נבלות וטריפות וכד'. בטוח שהפת כשרה, מבחינת החומר שלה. אבל חז"ל גזרו כך, בשביל לפרוש ולהתרחק מאומות העולם.

וז"ל מהרי"ץ שם, וצריך לומר, שהטעם משום דאין גופו של פת אסור, רק שחז"ל אסרו לנו לאכול מטעם פרישות שלא נבוא להתחתן בם. משא"כ שאר דברים האסורים, שהאיסור הוא בגופן. ואע"ג דגם שאר איסורים נצטוינו שלא לאכלם, או דבר תורה או דרבנן, היינו שגם הם מצד עצמם אסורים. משא"כ בפת של ע"א, שאין בהן איסור, רק משום פרישות.

ומוסיף מהרי"ץ, ועיין במטה יוסף ח"ב דף י"ט ריש ע"ג מענין פת של גוים, דהרבה מקומות מקילין בו ואוכלין אותו אף כשפת של ישראל מצוי ע"ש. כאן מביא מהרי"ץ, את השיטה הזאת. כי ישנם הרבה מקומות, שהם אוכלים אותו, אפילו שפת של ישראל מצוי.

ומפורש שם במטה יוסף בהמשך דאפילו שלא בשעת הדוחק, הגם שמהרי"ץ לא העתיק זאת. ומסתברא עכ"פ שלא העתיק דבריו אלא לרבותא ולחיזוק ביתר שאת, אבל לאו למימרא שגם אצלינו סמכו על זה.

ובשו"ת פעו"צ חלק ג' [סימן קכ"ט], מישהו שאל את מהרי"ץ שאלה בזה"ל, במי שעושה מלאכה אצל הגוי – הוא נמצא אצל גוי, עובד אצלו – ומביא לו הגוי פת מן הסתם לסעוד, אם אסור

שערי יצחק – השיעור השבועי

אותם, בלי להזכיר ולהעתיק את המלה 'אפשר'. לכאורה, הרי הוא הסתפק? למה אתה מביא אותו, בשמו, כביכול הוא אומר 'ודאי'?

אלא הם אומרים, כי הוא כתב כך, משום ענוה. לפעמים הפוסק אומר איזה דבר, ולמרות שזאת סברא טובה, הוא כותב זאת בהסתייגות. לא שהוא מסתייג מן הדבר עצמו, אלא רק מבחינת צניעות, להיות צנוע, שזה לא שכביכול הוא אמר פה איזה חידוש. אבל, הדבר הוא כן להלכה. רואים זאת, פעמים רבות. מי שיעיין יראה זאת בשדי חמד, וגם בשלחן ערוך המקוצר כתבנו זאת בס"ד בכמה מקומות. וגם בנ"ד, בתורת חכם ובשושנת המלך, מהרי"ץ כתב בלשון 'אפשר', והם מתעלמים מהמלה 'אפשר'.

כמו־כן לגבי תספורת קטן בחול המועד, בשושנת המלך לא העתיק תיבת 'אפשר' שכתב מהרי"ץ בשו"ת פעו"צ ח"ג סי' רמ"ח, והרחבתי על כך בס"ד בשו"ת עולת יצחק חלק רביעי.

בכל אופן רואים, כי גם אצלם הדבר פשוט, שההיתר הוא רק מפני הדוחק.

בספר מטה יוסף, מה שציין מהרי"ץ, הדבר כתוב במפורש. הוא היה מרבני מצרים, שמו מהר"ר יוסף נזיר.

הוא כותב [יו"ד סימן א' דף י"ט ריש עמוד ג'] בזה"ל, כנודע שפת של גויים, לא נתפשט איסורו בכל ישראל, שיש מקומות הרבה שמקילין בו ואוכלין אותו אף כשפת של ישראל מצוי, ואף שלא בשעת הדוחק. אבל שאר איסורין שהוא נזהר בהן, משום דהכי ס"ל, או שיש מחלוקת בפוסקים ורוצה לחוש לס' האוסרין, חמיר איסוריה. ואף שיהא איסור דרבנן, אין להקל בו מפני המחלוקת וכו'.

מהרי"ץ ידע זאת, וגם הם – התורת חכם ושושנת המלך – ידעו זאת, והם הסתירו את פניו מהם. כי נכון שישנן ארצות אחרות, שבהן הדבר כך, אולם לא אצלינו.

תגובה למכתב בעניין סעודת הבראה, ועניין הפיאות – 'סימנים'.

במכתב נוסף של הרב יוחאי הי"ו, הוא כתב בזה"ל, מה שהשגתי על מה שכתב וכו'.

משום חדש. דהיינו, תבואה חדשה, שלא השרישה לפני העומר, דהיינו לפני ט"ז בניסן.

עונה לו מהרי"ץ כך, עד שאתה שואל על זה, שאל אם הוא מותר לאכול פת בעל בית.

אלא אומר מהרי"ץ, אני מבין את שאלתך. וז"ל, ואולם בפת בעל בית, ההמוניים נוהגים בזה להקל, ואפשר דס"ל דאין לך פת דחוקה גדול מזה, שהוא שכור אצל הגוי ואינו יכול לצאת לביתו מפני ביטול מלאכה, ודמי כאילו הוא רחוק מביתו. וא"כ נשאר לנו עדיין, מה יהיה מעניין ספק חדש.

דהיינו, פת של גויים, דל מהכא. זאת אינה שאלה. וההיתר הוא, כי ההמוניים היו נוהגים להקל בזה.

א"כ ראשית, רואים שמהרי"ץ קובע בצורה פשוטה וברורה, כי רק 'ההמוניים', לא אנשים שהם יראי שמים ומדקדקים במצוות, כי הם לא נהגו ככה. רבים מחמירים.

דבר שני, מהרי"ץ לא הביא את ההיתר הזה, של בעל מטה יוסף, מה שהוא בעצמו הביא בחלק ב'. הרי לפי דבריהם, הדבר מותר אפילו כשהאדם איננו דחוק, כי מלכתחילה לא קיבלו את הגזירה. כפי שכתב גם בעל סערת תימן. אבל, מהרי"ץ לא סמך על כך. כי למעשה, תלמידי חכמים ואנשים שמדקדקים במצוות, החמירו בזה. שמע מינה, שכן נתקבלה אצלינו הגזירה. וההמוניים, בשעת הדוחק.

הסתכלתי בתורת חכם ובשושנת המלך, וראיתי שהעלו יפה מאד. כאשר הם מביאים את מהרי"ץ בחלק ב', הם התעלמו מהמטה יוסף, לא הביאו אותו בכלל. הזכירו רק את הסברא שכתב מקודם, האם האיסור הוא עצמי, או משום פרישות. אבל פה לגבי התשובה שבחלק ג', הם הביאו את מ"ש מהרי"ץ, כי ההיתר הוא מצד הדוחק, ומה שמהרי"ץ כתב בלשון 'אפשר' דסבירא להו וכו', הם השמיטו את המלה 'אפשר'. גם התורת חכם, וגם שושנת המלך. אפילו שמהרי"ץ כתב בלשון 'אפשר', דמשמע שהוא מסתפק בכך.

ברם ישנו כלל בספרי הפוסקים, לגבי מה שהרבה פעמים כתוב בראשונים ובאחרונים – בתשובה על איזו שאלה – 'אפשר' כך וכך. הם אומרים תירוץ. וישנם הרבה פוסקים, אשר לאחר מכן מביאים

קשה להיכנס במסגרת השיעור לכל הפרטים האלה, אבל כיון שזהו מכתב חשוב, לכן העורך ידפיס אותו. מי שילמד את העניין, ייכנס אל העניינים.

וזה נוסח מכתבו, בס"ד עש"ק מסעי התשפ"ד.
לכבוד מו"ר, רבינו הגדול, ציס"ע, מרן הגאון הגדול רבי יצחק רצאבי שליט"א.

תודה רבה שזכיתי ש'בשפלנו זכר לנו' בשיעורו האחרון ב'שערי יצחק' מטות תשפ"ד.

אבקש מחילה שאני מטריח שוב במכתב, אבל כיון שכת"ר כעת עוסק בענין, וכבר פעמיים שמעתי לאחורונה מכת"ר [בענין אחר] שאם יש דברים לא כ"כ מובנים אז לשאול עכשיו 'שמתוך כך יצא הולד מלובן ומזורז', אז אמרתי מסתמא ניח"ל לכת"ר שאכתוב ואשאל. וכן בגלל שאני כמה ימים באשקלון, ולא אזכה כפה"נ בשבת הקרובה לשבות בבני ברק, ולהיות בביהמ"ד 'פעולת צדיק' [שהוא בבחינת - כזה ראה וקדש, איך גם אצלינו יכולה לקום קהילה מפוארת ומוצלחת כל כך בכל העניינים, ומי יתן שהרבה ישכילו ללמוד מדרכי הקהילה] ולשאול את כת"ר בעל-פה.

ישנה כאן שקלא וטריא, הדבר בבחינת 'קשה למגמר בעתיקא', אין לי פנאי להיכנס לזה.

בהמשך, הוא חוזר אל עניין סעודת ההבראה, וכותב בזה"ל, בענין סעודת ההבראה, כת"ר העיר, א. שמקור סעודה זו קדמון, ב. ושכבר בזמן מהרי"ץ היו עושים אותה ברב עם.

רציתי לשאול, אמנם ודאי שהמנהג ביסודו קדמון, אבל לכאורה אין הכרח שהמנהג השתלשל אצלינו מאז בית שני. הוא טוען, מי אמר שמקור מנהגינו בעניין ההבראה, הוא מימי בית המקדש השני, כפי שהבאנו מספר החשמונאים.

וכמו שבכל קהילות ישראל כבר נשתקע המנהג [הרי בכלבו אבלות לא הביא עוד אף אחד שכתב בזה, ורק כתב שאולי יש לזה רמז במס' כתובות], ואפילו אז בזמן הבית רואים אולי קצת עקבות שזה התחיל להשתקע, וכמו שבעל ספר יוסיפון מתאונן שבימים האחרונים רשו רבים וכו' בגלל

המנהג הזה, ולא בא זכרו בדברי חז"ל והפוסקים כלל, אז אולי גם בתימן הכי הוה, ורק התחדש אחרי כן.

ומה שמשמע בפנקס בית דין צנעא שהיו עושים ברב עם, הרי אפשר ליישב זאת עם השערת הסער"ת, הרי שר שלום הכהן עראקי זצ"ל היה בזמנו של מהרי"ץ זצ"ל ומבוגר ממנו בהרבה שנים (כמו שכתב בסערת תימן בעמ' יט שנפטר בשנת תק"מ וראה לניניו בנישואיהם), וא"כ אפשר שאז פחות או יותר נתחדש המנהג, והעשירים [כמדומני שכת"ר הזכיר שאלו שכתבו כן בצוואה היו העשירים] עשו זאת ברב עם. אבל שאר הציבור עשו זאת רק לעשרה זקנים, ויותר מאוחר [כלומר בזמן הרע"ק כמו שתיאר זמלפני שלשים שנה' וכו'] הציבור למד מהם וכו'.

וכמו שמצינו במה שכתב כת"ר [בשע"ה בהלכות אבילות] שבנפטרים חשובים היו מתפללים בביתם כל השבתות של חודש האבילות, והאידינא כבר התפשט הדבר [לפי מה שאני ראיתי עכ"פ] ועושים זאת לכל נפטר.

המעייץ שם בשע"ה סי' קצ"ה סעיף ז' דף תפ"ח והערה ל' יראה כי כתבתי שגם בתימן יש מקומות שעשו כן לכל נפטר, אלא שיש שנהגו כן רק כשהיה המת תלמיד חכם.

לדבריו, אולי כפי שבכל הקהילות השתכח המנהג, אותו הדבר גם אצלינו.

לזאת אינני מסכים. בכל הקהילות השתכח, אבל לא אצלינו. אצל התימנים, לא מצוי שמשתכחים דברים. התימנים מחזיקים את מנהגי הקדמונים, יותר מכל קהילות ישראל. להגיד שהשתכח המנהג, והתחדש בזמן מהרי"ץ? לא מתקבל על הדעת. ההיפך, אצלינו מסורת הקדמונים נמשכה בכל הדורות. אי אפשר להשוות את זה.

ולגבי עניין הפיאות, הוא מביא לנו במכתבו כך, ובענין מה שהביא כת"ר בשיעור 'שערי יצחק' פנחס (עמודים 19-20) את דברי הסער"ת על הפיאות כחלק מההשערות של הרע"מ, וכן בשע"ה [ח"ד עמ' תנד הערה כ] כתב כת"ר שברור שלא המציא זאת, רק לפי זכות שכלו וכח השערתו צירף נימא לנימא ובנה בניינו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

עניין של השערה או לא השערה, אלא סתם באופן כללי. אולי אכן זאת איננה השערה, ויש לכך מקור. אבל נקודת המוצא היא לעצם העניין שלנו, לגבי כתר בן אשר, האם לסמוך על קביעותיו במסורת הקדמונים, הרי זו משענת קנה רצון.

ולפי זה אמנם רק 'עיקר' כל מה שהאריך שם על השתלשלות הגזירות וכו' בא בכתובים ולא הכל, אבל פרט זה של הגזירה על הסימנים כן נכתב שם במפורש. ואמנם כמובן שכמו שכתב כת"ר בשע"ה [שם עמ' תנד בד"ה וכיון] שיש להביא מספרי העמים גם ראייה הפוכה, ושיש מקורות מזמן הרמב"ם ומהארז"ל ועוד, אבל אני שואל, לכאן הרע"מ לא כתב זאת מהשערה, ולכאן לא במנין ההשערות יחשב.

ג. הדרי בי ממה שכתבתי במכתב הראשון שאולי הרא"ש התכוין שבזמן הגמרא היש מקומות' היו רוב ישראל [אם כי ודאי שאחרי גזירת חז"ל זה היה כך כדכתב הרא"ש עצמו], שהרי אם כן לכאן היה כותב 'שברוב המקומות'. וקיימתי מה שלמדנו רבינו 'הפוך בה והפוך בה והגי בה', לראות אם אכן הדברים 'נכנסים'.

וכן לא שייך לומר שסובר הרא"ש ככס"מ שהזכרתי, כי בתוספות הרא"ש הוא מתייחס לזמנו [בפסקי הרא"ש דיבר רק על זמן הגמרא], וכותב: מכאן 'נהגו קצת' לאכול פת של גויים [דלא כתוס' שהביאו את המנהג הזה בזמנם בצורה פשוטה, 'ומכאן סמכו עתה' וכו']. תודה רבה – יוחאי צבי.

בשורה טובה בהוצאת הספר תורה שלמה על פרשת דברים, מדרש המובא שם לגבי הפסוק לא תיראום וגו', ועל-פי-זו הבנה בטעמים שבמלה 'לא, תיראום'. ורמז בפסוק זה, שלא נפחד מאומות העולם בימי בין המצרים.

זכינו שיצא לאור, הספר תורה שלמה על פרשת דברים, לאחר הפסקה של עשרות שנים, ע"י נכדו הרה"ג יעקב יהושע פרנקל הי"ו, ב"ה שהוא חידש את זאת, ממש מאיר עיניים.

ויש לנו בשורה טובה, בסוף פרשת השבוע [שקראנו בשב"ק], בפסוק [דברים ג', כ"ב] לא תיראום. פי י"י אלהיכם, הוא הנלחם לכם. זהו

הבנתי שכת"ר פירש מש"כ הסער"ת תיאור גזירה זו כמו שהוא מפורסם וגם יש לו עיקר בספרי התאריך הערביים, שלא בא מפורש בספרי התאריך פרט זה שלגדל הפיאות זה גזירת העמים, אלא זה חלק שהושלם על ידו בהשערה. אבל רציתי לשאול, הרי לאחרונה הודפסו מכתבי הרע"מ קורח זצ"ל [בספר 'המאור הגדול ספר הזכרון למרן רבי עמרם קורח'] ושם מובאים דברים חדשים, שהרע"מ קורח עוד בהיותו בתימן שלח את ספרו (בכת"י) לרב שלום יצחק הלוי זצ"ל שישלח לו את הערותיו, ובאחת מהן הוא כותב לו (עמ' רנח) שראוי שישמיט סעיף זה [של הפיאות] מספרו וכו' ושטעם זה בא אולי בהשערה מהמון העם וכו'.

הרשי"ה – הרב שלום יצחק הלוי – טען לבעל סערת תימן, למה הינך טוען כי עניין הפיאות בא מן הגזירה של אומות העולם? אולי הדבר בא מהמון העם?

והרע"מ משיב לו על פרט זה ממש (בעמ' רס"ח) 'שנכתבה גזירה זו בספריהם (א"ה) – אמר הכותב – של הערבים'. דהיינו, זאת לא השערה שלי, אלא הדבר כתוב בספרי ה'תאריך' של-ערביים.

'תאריך' פירושו בלשוננו, דברי הימים. זאת מלה בערבית. דיברנו על כך בזמנו [שיעור מוצש"ק תרומה התשפ"א]. היום בעברים עשו מלה חדשה, תאריך. אבל בערבית זה 'תאריך', היסטוריה. דברי הימים. כך זה בשפה שלהם.

[ליתר דיוק, תאריך זה לא ממש היסטוריה. שהרי משתמשים במלה תאריך או תאריכה, במובן זמן או זמנו. אלא שמלה זו משמשת גם להיסטוריה, לפי שהיא עוסקת בעניינים שאירעו בזמנים שלשעבר].

על כל פנים הוא אומר, כי זאת לא המצאה והשערה שלו, אלא שעניין הגזירה הזאת כתוב במפורש בספרים שלהם.

בספר שלחן ערוך המקוצר, כבר עניתי על כך. כי אם לפי הספרים שלהם, אזי ישנן גם ראיות הפוכות בספרים שלהם. אבל, אנחנו לא סומכים על ספריהם, אֲשֶׁר פִּיהֶם דָּבָר שְׁוֵא, וימינם ימין שְׁקָר [תהלים קמ"ד, ח']. לא מפיהם אנו חיים. זה לא

סימן טוב, בפרשיות שלנו – לקראת תשעה באב, והמצב שאנחנו נמצאים – שלא לפחד.

מובא שם מדרש אגדת בראשית, לְדוֹד יִי אֲוִי וַיִּשְׁעֵי מִמִּי אֵירָא [תהלים כ"ז, א'], זהו שאמר הכתוב 'לא תיראום'.

תשמעו מה כתוב בהמשך. כי אם מפחדים מהקב"ה, אזי אין לפחד מאומות העולם. אבל אם לא מפחדים מהקב"ה, אז צריכים לפחד מאומות העולם.

שבשעה שישראל יראים מן המקום, אף האומות יראים מהן. וכן דוד אומר [שם קי"ח, ו'] יִי לִי לֹא אֵירָא, כשהוא שלי לא אירא. וכשאנחנו מניחין את יראתו, אף האומות פושעין בהם. אז האומות ח"ו 'פושעים' בנו, דהיינו פוגעים בנו. אולי זאת טעות, וצ"ל 'פוגעים' בהם, במקום 'פושעים' בהם. שנאמר [הושע ח', ג'] זָנַח יִשְׂרָאֵל טוֹב, אוֹיֵב יִרְדְּפוּ. אם עם ישראל זנח את הקב"ה שנקרא טוב, אז האויב רודף אותו רח"ל.

ומהו 'טוב'? טוב יִי לְכָל [תהלים קמ"ה, ט']. כך לשון המדרש.

ולפי זה, הבנתי בס"ד את הטעמים שבמלים, לֹא תִירָאוּם כִּי יִי אֵלֵהֶיכֶם הוּא הַגִּלְתֶּם לְכֶם. לכאורה, הטעם הוא נגד המשמעות. כפי שדיברנו בעבר [שיעורי מוצש"ק משפטים ותרומה וויקהל התשע"ו], לגבי 'לא, תרצח'. 'לא, תנאף'. וכו'. וכל כי האיי גוונא. כי הרי היה צריך להיות ההיפך, 'לא תרצח' ביחד. ישנם הרבה מקומות כאלה, שהטעם במלה 'לא', ובכל המקומות הללו ישנו איזו נימוק וסיבה לכך.

שאלה מהקהל: צריך טפחא בשביל האתנחא.

תשובת מרן שליט"א: אעיקרא לכאורה אין הכרח שתהיה אתנחא. אפשר שיהיה, 'לא תיראום', בסמיכות, בלי אתנחא. וכי חובה שתהיה אתנחא? ותו, הרי כגון במלה וַיִּשְׁחַט [ויקרא ח', י"ט], יש אתנחא כבר על המלה הראשונה. וכן והוא פְּלֹאֵי [שופטים י"ג, י"ח], במקף, אצל מנוח. לא מחייב שיהיה כך. גם כאן יכול היה להיות במקף, לא תיראום.

אלא מאי, לפי זה [דברי המדרש דלעיל], הדבר הוא טוב. 'לא תיראום' – אל תפחד, אם אתה

מפחדים מהקב"ה. ואם 'לא, תיראום'. ואם אינכם יראים מהקב"ה, אזי העונש שייראו מהם.

*

הוא כותב שם דבר יפה, בסוף הפרשה.

הרי ישנה מחלוקת ראשונים, לגבי 'לא תירא מהם', 'לא תערוץ מפניהם', האם זהו לאו, או שזאת הבטחה. הרמב"ם וספר החינוך אומרים, שזהו לאו. שאסור לפחד. וכן רבינו יונה. והראב"ד סובר, וכן הרמב"ן, שזאת הבטחה. וע"כ הם לא מונים זאת, במניין המצוות.

הוא מביא [באות פ"ז], כי ישנו כאן רמז על העתיד. מה שכתוב 'לא תיראום', זה לא רק לשעתו, דהיינו למלחמת יהושע, אלא לכל הדורות. 'לא תיראום' לעתיד. הוא מביא גם את רבינו יואל, בעל ספר הרמזים.

וזה לשונו, נראה שיש כאן רמז מיוחד על העתיד, כי דורש 'לא תיראום' לא בלבד על מלחמות יהושע, אלא על כולם. וברבינו יואל, 'לא תיראום, לעתיד', וכנראה שזה כוונתו. וראה לעיל אות פ"ד, שיש ראשונים המפרשים שזו הבטחה.

ואולי נרמז כן בפרשה זו, שנקראת בזמן האבילות על החרבן והגלות, לחזק לבב ישראל לבל נירא מן האומות, כי ה' אלהינו הוא הנלחם לנו, וקרובה ישועתנו לבוא.

הרי תמיד גם בסדר הפרשיות, שייך ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא'. לפי מה שכתב החתם סופר, מי שיש לו עיניים לראות, הוא יכול למצוא בפרשת השבוע רמזים למאורעות שקורים אז בכל שנה ושנה. כגון שבת לפני פורים, ישנו משהו הרומז לפורים. וכן לגבי כל עניין ועניין. ובנדון דידן, תמיד פרשת דברים, היא בימי בין המצרים, שלא נפחד מאומות העולם.

כך זה באופן כללי. ובעת בזמנינו, גם לנו, בעת ובעונה הזאת, שאנחנו לא נפחד מאומות העולם המאיימים עלינו. אבל צריכים להעביר את הפחד, אל המקום הנכון. לפחד מהקדוש ברוך הוא. וממילא אין מה לפחד מהם. הא בהא תליא.

י"ב] אַגְלָה אֶת נְבִלְתָהּ לְעֵינֵי מְאֵהָבֶיהָ, וְאִישׁ לֹא יִצְלָנָה מִיָּדִי. וּשְׂמוּאֵל אָמַר, מִימֵי חֲזָאֵל וְכוּ'.

משמות הערים, גם רמוז, אילת = (היו שחשבו שאפשר) יהודי ללא תורה ח"ו. (היום בס"ד מתרבה קול תורה גם במקום זה, אחר שנים של חושך).

תל אביב = תל הַבַּיִת (היום בס"ד מתרבה קול תורה גם במקום זה, אחר שנים של חושך).

חותים, מזכיר בצורה ברורה את מצוות הציצית והתפילין. גמי סוטה דף י"ז. ולבשתינו שביוז והשפילו והרחיקו בתל אביב את עמדות התפילין, וביוז קדשי ישראל ביום הכיפורים, שביוז מקום תפילה בחוצות העיר, סכנה לשמירה מן השמים לעיר זו ח"ו.

סוטה דף י"ז, דרש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו [בראשית י"ד, כ"ג] אם מחוט ועד שרוך נעל, זכו בניו לב' מצוות. חוט של תכלת, ורצועה של תפילין. בשלמא רצועה של תפילין, דכתיב [דברים כ"ח, י'] וַיֵּרְאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יִי נִקְרָא עָלֶיךָ, וַיֵּרְאוּ מִמֶּךָ. ותניא ר"א הגדול אומר, אלו תפילין שבראש. אלא חוט של תכלת, מאי היא? דתניא היה ר"מ אומר, מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין? מפני שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד, שנאמר [שמות כ"ד, י'] וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. ותחת רגליו, כְּמַעֲשֵׂה לְבַנֵּת הַסְּפִיר, וּכְעֵצִים הַשָּׁמַיִם לְטָהַר. וכתוב [יחזקאל א', כ"ו] כְּמִרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְמוֹת פָּסָא.

הערה מהקהל: בשבוע שעבר ביקשו לעשות תפילה בציבור, ומישהי ניגשה לעירייה, והחולדה לא נתן, ולמוסלמים הוא כן נתן, בגן הציבורי. רשע מרושע.

תגובת מרן שליט"א: זהו מה שהכותב הנז"ל אומר.

לגבי העיר אילת, הוא כתב כי ב"ה הם מתחזקים. בעז"ה יהי רצון שיחזרו כולם בתשובה שלימה בקרוב. יכול להיות ראשי תיבות אחרים למלה אילת, איין יהודי ללא תורה.

ולגבי העיר תל אביב, זכורני כי לפני שנים רבות, היו אז חסידי גור שגרים בת"א. היום הם כבר עזבו,

תגובה למכתב בעניין מה שדיבר מרן שליט"א לגבי התימנים החותים, ורמז למה הם מכוונים את התקפותיהם דוקא לעיר אילת ותל אביב.

דיברנו [בשיעור מוצש"ק מטות ומוצש"ק מסעי התשפ"ד] לגבי הרשעים הטמאים האלה, החותים שבארץ תימן. בק"ק התימנים יע"א אומרים – ישנו מושג כזה אצלנו התימנים – 'טמא יטמא השרץ'. דהיינו, לא רק שהוא עצמו טמא, אלא טומאתו כ"כ גדולה שהוא מטמא אפילו את השרץ...

קיבלתי מכתב מאחד מידידנו הי"ו, החפץ בעילום שמו, אבל ב"ה הוא פועל גדולות ונצורות, תורם קבוע לעידוד לימוד תורת חכמי תימן נע"ג, במסגרת כולל נתיבות מהרי"ץ, והוא מבקש שתהיה לו ברכה והצלחה בכל העניינים. יהי רצון, השם ברוך הוא יזכה אותנו, וימלא כל משאלות ליבו לטובה. אמן.

הוא כותב כך, נקודה למחשבה יהודית, מה מצאו החותים דוקא בערים אילת, ותל אביב?

הרי דיברנו על כך, שיש להם את הזכות של צניעות. אם כי הסברנו, שהזכות הזאת היא לא זכות. אבל, יש בזה משהו, בכל זאת.

יש רמז בולט באותיות הזהות כמעט, המזכירות א' עד ת'.

כבן לעדת תימן, המבכה את ההשחתה בקדושה בצניעות ובתורה, שחוללו הציונים בשיטתם להרע, נשארו מעטים ובודדים מבית וממשפחה בקדושתם ובטהרתם. ואף שחלקם הגיעו למוסדות התורה, קשיי ההסתגלות לא הקילו עלינו ועל צאצאינו. ומן השמים נרוחם.

לגבי שמות הערים המטווחות, לחרפתינו ערים הללו הרבו להרע, ולפרוץ בחומות הקדושה והטהרה. יש גמרא בשבת [דף נה.]. גבי צדיקים, מובא קיימו מא' ועד ת'.

ואולי להיפך אפשר לומר גם שחטאו מא' ועד ת'. וכמו שלימדונו חז"ל, שבגזירה יש רמז באופן הגזירה ובשם המקום.

כך מובא בגמרא שבת שם, רבי שמואל בר נחמני, אלו בני אדם, שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו. מאימתי תמה זכות אבות? אמר רב, מימות הושע בן בארי, שנאמר [הושע ב',

בסדר, ואינם לומדים בישיבה, פרקן מעליהם עול, יכולים לחזור למוטב. אבל אם הם יגיעו לצבא, אוי ואבוי. קרוב לודאי שהם לא יחזרו. ככה, הם עדיין נשארים לבדם. וב"ה הרבה חזרו.

טעמים נוספים למנהג העולם, לומר פיטום הקטורת בתפילת מנחה של תשעה באב. ומסקנת מרן שליט"א שאפשר לומר זאת, ואפילו הדבר רצוי.

בעזרתו יתברך דיברנו [בשיעור הקודם] בעניין פיטום הקטורת, למה 'העולם' נוהג לומר פיטום הקטורת בתפילת מנחה של תשעה באב, למרות שבבוקר לא אומרים?

הסברנו בס"ד מהלך שלם, כי פיטום הקטורת בשחרית, זהו לימוד, וזאת ג"כ סגולה. ואילו במנחה, זאת רק סגולה. לכן לא אומרים במנחה אחרי כן, קדיש דרבנן. משא"כ בבוקר, כן אומרים קדיש דרבנן, כיון שיש בזה גם לימוד, חוץ מן הסגולה.

שאלה מהקהל: אם כן מדוע לא יאמרוהו אז בשחרית של ת"ב מצד הסגולה?

תשובת מרן שליט"א: כי זה נחשב גם תלמוד תורה. ועיי' שערי הקודש (פירוש סביב עבודת הקודש להחיד"א) שבדיעבד יוצאים בזה יד"ח ת"ת בכל יום.

אמרנו אז, כי פיטום הקטורת, זאת סגולה לבטל את כל הפגעים הרעים, וכל הדינים והצרות.

בדקתי בזכרונותי מן השנים שעברו, חשבתי בזמנו להוציא לאור פסקי מהרי"ץ על הלכות נוספות, ויש לי כל מיני רשימות משנים קדמוניות, וראיתי כי כתבתי שם עוד שני מהלכים אחרים, שני אופנים ליישב את מנהג העולם, וא"כ הדבר מחזק את העניין הזה, שאפשר לומר פיטום הקטורת במנחה, ואפילו רצוי.

כל הנושא שלנו התחיל, ממה שכתב מהרי"ץ זיע"א. כי בשחרית של תשעה באב, הוא כותב שאין אומרים פיטום הקטורת. ובמנחה, הוא לא כותב זאת. ונראה מלשונו, ממה שכתב 'למנצח על הגתית, ופרשת התמיד וכו' ואשרי, כי אין לומר.

מה הפירוש, פרשת התמיד זכוליה? כנראה זה פסוק זעריבה, שזה לא פרשת התמיד.

אבל פעם היו שם רבים מחסידי הבעש"ט. האדמו"ר מגור התבטא פעם, 'תל אביב עיר הקודש'. האנשים ששמעו אותו תמהו ואמרו לו, כבוד הרב? תל אביב, עיר הקודש? ענה להם, תגידו לי, וכי ישנה כנסייה אחת בת"א? אין כנסייה. א"כ זאת עיר הקודש, אין בה כנסייה. אפילו בעיר ירושלים יש, וכן בהרבה ערים אחרות, אבל בתל אביב אין כנסייה, א"כ יש לה קדושה מסויימת.

צריך להסתכל גם על הדברים הטובים. צריך ללמד עליהם זכות. אולי כאשר הם יראו שהם 'על הכוונת', יפתחו קצת את הלב, והשם ברוך הוא יוסיף ויעורר בליבם לחזור בתשובה שלימה. כפי שאתם יודעים, אפילו הרשעים שהיו במצרים, היה בליבם לחזור בתשובה. אלא דליבא לפומא לא גלי. השם ברוך הוא יעשה נסים ונפלאות.

תגובה למכתב בעניין פסק מרן שליט"א, כי אין לבחורים ללכת לצבא, גם מי שאינו לומד בישיבה.

דבר נוסף.

קיבלתי מכתב – באמצעות ידידנו הרב מאיר ליאור לוי הי"ו – מאת מישהו שכנראה ג"כ חפץ בעילום שמו, בזה הלשון, שמעתי שמורינו פוסק עדתנו שליט"א פסק, שאף בחור (אפילו אם אינו לומד) אין לו ללכת לצבא המלחמה. לכאורה, אם הוא אינו לומד, למה שלא ילך לצבא?

והנה מצאתי מקור לדבריו, ממ"ש החתם סופר [שו"ת ח"ו סוף סימן כ"ט] וזה לשונו, אבל לאנוס אנשים בלי גורל, ולומר שהם פוחזים וריקים, אפילו מגלי עריות ומחללי שבת, בעיניי הוא כגונב נפש ומכרו. כי מי נותן זה חליפי זה, כיון שחיוב המלכות ופקודתו על כולם שוה בשוה, והמוסרו כמוסר לתוא מכמר (שחייב מיתה). מכל שכן מוסר נפשו, ורע ומר יותר, כי הטובים הנאנסים עוברים על המצוות באונס, ולעתים רחוקים. וא"ל, יעשו ברצון, ואנו מדחים אבן אחר הנופל עכ"ל.

הסברנו זאת בס"ד כבר בזמנו במכתב, לגבי הנושא הזה [נדפס בחוברת שערי יצחק מוצש"ק בחוקותי התשפ"ד]. כי גם אלה אשר ח"ו הם לא

אין צורך. לכן מהרי"ץ דילג על כך, ותבין לבד שלא להגיד.

נקודת החילוק היא, שלגבי דברים אחרים, מהרי"ץ מסביר ומפרט למה לא אומרים. ובנ"ד הוא לא הסביר, אלא רק כתב, 'אין אומרים פיטום הקטורת'. כאשר מעיינים רואים, שישנה בכך מחלוקת בין המפרשים. א"כ אולי בכוונה מהרי"ץ התעלם מכך, כי הוא לא רצה להיכנס לזה.

למשל, המגן אברהם [או"ח סימן תקנ"ט ס"ק ז'] אומר, על מ"ש הרמ"א [שם בסעיף ד'] כי לא אומרים פיטום הקטורת בת"ב, בזה"ל, דלא מקרי סדר היום, שאין כל אדם אומר אותו. ומכ"ש סדר הקרבנות הכתובים בסוף סי' א'.

נראה מהמגן אברהם, כי הוא לומד שהסיבה היא מפני שזהו תלמוד תורה. מה שהוא 'סדר היום', כן אומרים, אבל פיטום הקטורת זה לא סדר היום, כי לא כולם אומרים זאת.

השתילי זיתים, לא העתיק את דברי המג"א בזה, אלא הוא העתיק את הטעם שכתב הלבוש. אולי זהו בגלל שאצלינו כבר התקבל לומר בכל ימות השנה את פיטום הקטורת. דהיינו, מה שהמג"א אומר, שלא כולם אומרים את זה, הוא איננו נכון במציאות אצלינו, כי כולם כבר כן אמרו זאת.

הלבוש [סימן תקנ"ט סעיף ו'] כתב בזה"ל, ואין אומרים אין כאלהינו ופיטום הקטורת, אפילו במקומות שנהגו לאמרו בחול, שאין קטורת היום.

לדבריו הטעם הוא, מפני שאין היום קטורת. דהיינו, בגלל החרבן. תשעה באב, זהו יום מיוחד, שהוא לזכר החרבן. אם כן, מצד זכר לחרבן, נמנעו מלומר זאת. הלבוש לא אומר, שהסיבה היא מפני שזה נחשב תלמוד תורה. אלא הסיבה שלא אומרים את זה – ואפ' להבין כי זה למרות שכיום כבר אומרים זאת באופן קבוע, וממילא הדבר כבר נחשב 'סדר היום', והיה צריך להיות מותר מצד תלמוד תורה, בכ"ז לא אומרים – מפני שהיום אין קטורת. כיון שנחרב בית המקדש, איננו אומרים זאת, כי בעוה"ר כשאין ביהמ"ק אין הקטרת קטורת.

יוצא לפי זה – אם זאת היא הסיבה – אזי במנחה כאשר אנחנו כבר מתנחמים, יושבים על

בדפוס של ע"ח כתוב, זפיטום הקטורת, וכ"ה בסידורים שנמשכו אחריו. וכן ראיתי בתכלאל אחד כתיבת יד. אבל בכתי"ק של מהרי"ץ לא כתוב. מכך למדתי, שמהרי"ץ בכוונה דילג את זה. אולם אמרתי בשיעור הקודם, כי מי יודע? אולי למדפיסים היה כת"י אחר? מסתמא, הם לא יכתבו סתם.

ובעיקר, הדבר מתחזק אצלי, כי במציאות, בבית הכנסת של מהרי"ץ, נהגו לומר אז פיטום הקטורת. והרי אלה הם שממשיכים את הדרך שלו, דור אחר דור. אני יודע זאת, מהרב שמעון צאלח זצ"ל. רשום לי זאת, עוד כאשר היה בחייו. הרש"צ שהוא דור ששי למהרי"ץ, אמר לי, כי הוא זוכר בבירור, שהמנהג לומר זאת במנחת ת"ב. ולא רק את פיטום הקטורת, אלא גם את פרשת העקידה. וכך נדפס גם בסידור תורת אבות.

לגבי פרשת העקידה, מי שאומר זאת בכל ימות השנה במנחה, אמר זאת גם בתשעה באב. ישנם כאלה, שאינם אומרים זאת בכל השנה. יש אומרים רק בצומות, ממילא ה"ה לצום ת"ב. העיקר הוא, שגם לגבי פרשת העקידה, ישנו היתר לומר. צריכים להגיד, כי הסיבה היא בגלל שזאת תחינה ובקשה, להזכיר את זכות העקידה. בפרט ביום המר הזה.

בכל אופן, הוא אמר כי ברור לו שכך היה המנהג. אם כן, הדבר מסייע למה שאמרנו, כי כנראה מהרי"ץ חזר בו. גם אם מהרי"ץ השמיט זאת בכוונה, אבל כנראה – אם ההנהגה שלהם בפועל היתה כן לומר – מהרי"ץ חזר בו. אבל לא רק ממנו שמעתי זאת במפורש, אלא הרבה תלמידי חכמים יודעי ספר אמרו לי כך. רשמתי לי זאת בזכרונותי, כי הם העידו שנוהגים לומר פיטום הקטורת.

אנחנו ערערנו על כך, כי מהו ההיתר? הרי זהו תלמוד תורה? ואמרנו על כך תירוצין.

בעת אגיד לכם, לפי מה שכתבתי בזמנו.

מה שהיה נראה לי בהתחלה הוא, כי מה שמהרי"ץ לא כתב לומר במנחת ת"ב פיטום הקטורת, זהו מפני שהוא סמך על מה שכתב בשחרית. כי הוא הדין, והוא הטעם. כבר אמרתי בשחרית, שלא להגיד, למה צריך לומר שוב במנחה שלא להגיד?

הכיסאות, אומ' מי שבירך וכו', כן צריך להגיד פיטום הקטורת. שעתיד הדבר לחזור. מסתמא זוהי הסיבה של 'העולם'. ובפרט שבשתילי זיתים העתיק טעם זה.

אכן האליה רבה [שם ס"ק כ'] אינו מסכים עם הלבוש. הוא חולק עליו ואומר ההיפך, כי הטעם הוא מפני תלמוד תורה.

האליה רבה כתב על דברי הלבוש בזה"ל, קשה, דאם כן מזמור לתודה לא נאמר, וכן פרשת הקרבנות, ואיזהו מקומן.

דהיינו הרי המקדש חרב?

אלא צריך לומר, כמו שנתבאר בסעיף ב' ס"ק [י"ג], אלא נראה דהוי כעוסק בתורה, כיון שאין כל אדם אומר אותו. ומכל שכן סדר הקרבנות הכתובים בסוף סימן א'. וכן משמע ברמ"א.

שוב הפעם, הוא נכנס אל העניין הזה, אבל הוא מדייק בכך. הוא לא אומר שזה ממש תלמוד תורה, אלא שזה 'כעוסק בתורה'. הרי אמרנו, כי לא ברור לומר, שלהגיד את פיטום הקטורת, זהו כמו לעסוק בתורה. שהרי לא לומדים את זה, אלא רק קוראים. זאת כעין תפילה כביכול. אבל מאידך הוא אומר, 'שאיין כל אדם אומר אותו'. א"כ אינני יודע. אולי הציבור בדרך-כלל אומרים את זה, אבל ישנו כאן דיוק, כי גם אם נוהגים לומר זאת, עכ"פ ישנם אנשים שאינם אומרים. כנראה הוא מדבר, על כאלה שממהרים. א"כ אולי לא שייך להגיד על מקומנו 'נוהגים לומר', כי יכול להיות שישנם יחידים שאינם אומרים, כגון כאשר ממהרים. שמא זהו השיקול.

זהו לימוד זכות אחד. עכ"פ אני מלמד זכות עליהם, כי יש להם על מה לסמוך.

*

ישנו עוד דבר, ללמד זכות, על פי מה שכתוב באשל אברהם מבוטשאטש [מהדורא בתרא, סימן תקנ"ט] בזה"ל, מה שכתב בשלחן ערוך, שלא לומר פיטום הקטורת בתשעה באב, נראה שאין זה רק מי שאיננו קבוע בזה בכל יום ערב ובוקר. משא"כ כעת שאומרים בבתי מדרשות הק' פיטום הקטורת בקביעות, כמו כל סדרי התפילות הקבועות. וגם בהרבה בתכנ"ס הק', אומרים כעת

פיטום הקטורת בקביעות, ובכל הסידורים נדפס כן, נראה כיון שכבר שויינהו חובה עליהם – גם בשחרית וגם במנחה, הדבר נתקבל – הרי זה ככל פסוקי דזמרא ממש.

ובמנהגים כתב – ואם תשאל, הרי כתוב במנהגים – שגם במקומות שאומרים בכל יום, אין לאמרו. אלא ישנו הבדל, בין הקטורת של שחרית, לבין הקטורת של מנחה.

וזה לשונו שם, אך הרי שם מפורש להדיא, דקאי אקטורת שאחר שחרית, שאומרים אין כאלהינו וקטורת, שזה אין לומר בת"ב. וגם במקומות שאומרים בכל יום. מצד שאין זה בתורת ונשלמה פרים וגו'. רק בדרך קטורת, ישמח לב לצרף זה לשיר של יום, שהוא בבחינת עבדו את י"י בשמחה. ואומרים אח"כ פיטום וכו', ג"כ להראות שמחה. ולזה אומרים אז, אין כאלהינו, בבחינת שמחו צדיקים בי"י וגו' אל שמחת גילי וגו'. ובתשעה באב, אי אפשר זה. לכן, לא מתאים להגיד זאת בשחרית.

משא"כ מה שאומרים בדרך ז'נשלמה פרים שפתינו, כל מה שהוא מקרבנות הקבועים, מדוע לא יאמר? וכו'. הוא מאריך על כך.

גם השתילי זיתים [שם ס"ק ט"ז] אומר, עמ"ש הרמ"א 'אין אומרים אל ארך אפים', וז"ל, ובמנחה אומרו (הר"ד אבודרהם). במנחה, כן אומרים. הוא לא כותב במפורש, גם לגבי פיטום הקטורת. אולי אפשר להבין – שמא כך הבינו – שזה גם פיטום הקטורת. השת"ז מביא זאת בשם ר"ד אבודרהם, והאבודרהם לא מדבר על פיטום הקטורת, אלא על אל ארך אפים וכו'.

אפשר שהבינו ממילא דה"ה לגבי פיטום הקטורת, אף שיש לדייק בהיפך מזה שלא כתב השת"ז זאת לבסוף. אולי מפני שבמקורו באבודרהם נזכר רק העניין הזה, וצ"ע.

רציתי לבדוק, מה כתוב בסידורי הספרדים, וראיתי כי בסידור חמש תעניות דפוס ליורנו – זהו הדפוס שהזדמן לי, לא בדקתי בשאר הסידורים שלהם – כתוב לכאורה שלא אומרים. כי כתוב שם, ז'פרשת התמיד ואשרי'. לא מוזכר, פיטום הקטורת. אבל כאשר בדקתי בשבעה עשר בתמוז,

מרחוק, ואינה מסיחה דעת מהם. ועל ידי הבטחה זו, גדל אפרוח מהביצה. ואם יעמוד בעל חי בינה לבין הביצים ותפסיק ראייתה, אזי תהרוג אותה, כיון ש'חציצה' זו מקלקלת גידול הביצים, וגורמת שיצאו ביצים מוזרות. ומפני כן תלו ביצים אלו בביהכ"נ, לומר שעיקר התפילה שתתקבל ותעשה פירות היא הכוונה, ולא יהיה דבר מפסיק בינו לבין אביו שבשמים, שהוא עומד כנגדו ומדבר עמו לנוכח, ואומר ברוך אתה ה'.

יפה מאד שהוא כתב זאת.

אבל ישנו כאן רק דבר אחד, שאיננו מדויק. לא כתוב בשפתי כהן, 'היו שנהגו', אלא 'לזה נהגו' לתלותם וכו'. לא רק בעבר, אלא גם בזמנו.

כבר הבאנו את לשון השפתי כהן, בספר ביצי נעמיות [דף י"ד] בזה"ל, פְּדֵאִיתָא בספר שפתי כהן פרשת תזריע על פסוק (לקמן י"ב, ה') ואם נקבה תלד וז"ל, הנעמה מטלת ביצים, ומנחתם במקום גבוה, ועומדת במקום רחוק כנגדם, ומבטת ורואה בהם ואינה מסיחה דעתה מהם, ובאותה הבטחה עושה פירות שיוצאים האפרוחים. ואם תבוא שום חיה ומפסיקה, (הורגים) [צ"ל הורגת, ועיין עוד לקמן בסמוך בשם מדרש תלפיות. יב"ן אותה, לפי שנעשו הביצים מוזרות.

ולזה נהגו לתלותם בבית-הכנסת, לומר שעיקר התפילה שתתקבל ותעשה פירות, היא הכוונה, ולא יהיה דבר מפסיק בינו לבין אביו שבשמים, שהוא עומד כנגדו ומדבר עמו לנוכח ואומר ברוך אתה ה' ע"כ. ור"ל שמרוב כעסה, הורגת את החיה שהפסיקה ביניהן, אף שזה לא יועיל, כי כבר נעשו הביצים מוזרות.

ובמדרש תלפיות שנציין לקמן ד"ה במדרש, העתיק בשם השפתי כהן ביתר ביאור וז"ל, ואם יזדמן שתבוא שום חיה ומפסיקה ראייתה בינה ובין הביצים, הורגת אותה חיה. לפי שעל-ידי אותו הפסק, נעשות הביצים מוזרות, ואינו נולד אפרוח מהם. ולזה נהגו לתלות ביצים אלו בבית-הכנסת, להראות לְפַל שעיקר התפילה וכו' ע"כ.

*

נקצר בעניין דלקמן, בעז"ה העורך יביא זאת בשלימות, אומר זאת רק בראשי פרקים.

ראיתי כי כתוב שם, 'יש אומרים פיטום הקטורת'. מובן, שאפי' ב"ז בתמוז, לא כולם אמרו זאת. אם כן, הדבר לא בגלל השאלה, האם זהו תלמוד תורה או שזה לא ת"ת, אלא כנראה בכל ימות השנה היו כנראה מקומות שאצלם לא נהגו לומר זאת. אם כן, אין מכאן הכרח. יתכן כי פה הם השמיטו את זה, כיון שהדבר תלוי במקומות, האם אומרים את זה או שלא אומרים את זה.

בכל אופן, מה שנראה לי בס"ד למסקנא, כי יש למנהג העולם על מה לסמוך, בפרט ש'מנהג ישראל תורה הוא'. נראה לי כעת כי רצוי וטוב ועדיף לומר זאת, ובפרט כפי שאמרנו שישנה בכך סגולה להגיין מכל הדינים והפגעים. כי כל מלה – כפי שרשב"י אמר – אם היו יודעים, היו שמים אותה עטרה כמו כתר של זהב. לא כדאי, שנאבד את הסגולה הזאת. ובפרט, בימים קשים לעם ישראל, בתקופה שלנו. לכן אני חוזר בי, ובעז"ה נתקן את זה במהדורא המושלמת של שע"ה, כי כן ראוי לומר את זה.

שאלה מהקהל: האם אפשר לומר נוסח הפרת עצה, בין מנחה לערבית של ת"ב, לרגל המצב? תשובת מרן שליט"א: כן. למה לא? זאת תפילה מתאימה.

בעניין חידוש מנהג תליית ביצת בת היענה בבית הכנסת, ואחד מן הטעמים לכך, מפני שזהו זכר לחרבין בבית הכנסת.

צריכים כבר לסיים, לא שמתני לב שהזמן נגמר, נשאר לנו לדבר רק על עניין נוסף, אשר ג"כ קשור לעניין זכר לחרבין.

הראו לי את הגליון באר הפרשה, של הרב הצדיק אלימלך בידרמן שליט"א, פרשת חוקת התשפ"ד [דף ג']. הוא מביא את השפתי כהן על התורה פרשת תזריע, בספר ש"ך עה"ת [תזריע ד"ה ואם] מביא, שהיו שנהגו לתלות ביצי בת יענה בבית הכנסת.

وهוא מוסיף ב'סוגריים', וכך נהגו יוצאי קהילות תימן עד היום הזה.

ומבאר טעם מנהג זה, כי מדרך בת היענה שמטילה ביצים במקום גבוה, ועומדת כנגדם

וייליל על חרבן ארץ ישראל ועל גלות ישראל. או הוא מדבר על לשון ישראל [ר"ל בשם ישראל. יב"ן] הגולים, ובעניין הזה תרגם יונתן, על דא יספדון ויילילון וכו' ע"כ. והוי זכר גדול לאבילות בית המקדש. ולדעת הרמב"ן, בנות יענה, סימן לאבל מפני שאינן משמיעות קול אפילו כשמכים אותן, כדלקמן ד"ה ובזאת.

וכן הוזכר כמה פעמים בקינות לתשעה באב, הא' איכה צאן ההריגה וכו' יאות לי עשות מספד, ולהיות אח ליענים (כמובא בתכלאל עץ חיים דף ט"ו ע"א. ופירש מהרי"ן שם, הוא שם עוף השוכן במקומות החרבים, ותמיד הוא צועק). הב' איך נוי שודד וכו' לכן אשא קינה, ביום זה בכל שנה. אעשה מספד כתנים, ואבל כבנות יענה (שם דף ט"ז ע"ב. ופירוש מהרי"ן על זה, יובא בס"ד לקמן ד"ה ובזאת). הג' על נהרות בבל חשכה וכו' קינה בנות יענה יענוה, וגם תנים יתנוה (שם דף כ"ז ע"א). הד' ארץ צבי תפרש כפיה וכו' איה שרי, איה נוגני, כי בנות יענה שוכני (שם דף כ"ט ע"ב).

לכן הבאנו פה שוב הפעם את ביצת בת היענה, וידידנו הרב אלעזר יוסף הי"ו ימשיך את הנושא הזה, לעשות מכירה פומבית, מי שיזכה.

ברצוני להוסיף בס"ד משהו, לגבי המנהג הזה. בזמנו התימנים שכחו אותו, והספרדים שכחו אותו. אצל האשכנזים, גם בעבר לא היה המנהג הזה. אמנם הגדולים שלהם, כגון היעב"ן, משבחים את זה, אבל אומרים כי זהו מנהג של ארץ תוגרמה. הם ידעו שישנו דבר כזה, אבל בארצות אירופה אי אפשר היה להשיג זאת, מכיון שהיענים אינם גדלים בארצות הקרות. בארץ ישראל ובשאר ארצות המזרח, היו ביצי בת יענה, כיון שהיא גדלה שם.

והדבר היה נפוץ, בהרבה ארצות, לתלותם בבתי כנסיות. כגון בעיראק, ובתורכיה, ובארס צובא. הרי השפתי כהן כתב שנהגו, והוא היה בארס צובא. וכן במרוקו. הבאתי בספר, את כל המקורות, מכל ארצות הספרדים. וגם אצל התימנים, הדבר היה מצוי ונפוץ. כיום בארץ ישראל, ובשאר ארצות, נשתכח המנהג הזה.

הרי הבאנו בספר ביצי נעמיות, עשרות טעמים למנהג הזה. והטעם הארבעים הוא, שהרי ישנה הלכה, שצריכים לשייר בבית אמה על אמה לא מסוייד זכר לחרבן. לכאורה, מה עם בית הכנסת? וכי שם לא צריכים לזכור את החרבן? והבאנו שם בס"ד, כי ישנה בכך מחלוקת. י"א שצריך, וי"א שלא צריך.

כך כתבנו שם [בדף פ"ג], והאיר השי"ת את עיני במילתא חדתא, וזהו הטעם הארבעים, בהקדים מה שמצינו כי נחלקו הפוסקים אם גם בבית הכנסת צריך לשייר אמה על אמה בלתי מסוייד, זכר לחרבן בית המקדש, כמו בבתים הרגילים, הואיל והיא עצמה נחשבת מקדש מעט, ואין ראוי לעשות בה דבר מכוער, וכמו שהעליתי בס"ד בהרחבה בתשובותי עולת יצחק חלק ג' סימן ק"ס. ועיין עוד שו"ת חמדת צבי חלק ב' סימן כ"א דף קנ"ג אותיות מ"ה מ"ו. ישנו ויכוח בכך.

על כן אולי מצאו בבתי כנסיות הללו, פתרון נחמד לכך דרך פשרה, לתלות בהם ביצי יענה. שמצד אחד, הן לבית הכנסת קישוט ונוי (ועיין לעיל ד"ה וכמו"כ, וד"ה ומסתברא) ומצד השני הן זכר לחרבן, לפי שהיענה היא אות וסימן מובהק למקום חרב ושמש, כי דרכן של יענים הוא לשכון בחורבות ובמדברות, וכנזכר פעמים רבות בפסוקי הנביאים, וכמו שציננו בס"ד לעיל ד"ה ובמקראות.

דהיינו, ביצי בת הנעמה, זה כמו זכר לחרבן, וזה לא מכוער. הביצה הזאת, מצד אחד היא יפה, זהו נוי וקישוט, ומאידך זה מזכיר את החרבן, כי בת היענה שוכנת במקומות החרבים והשוממים. א"כ אולי זהו אחד מן הטעמים, שנהגו לעשות זאת, כדי שזה יהיה במקום זכר לחרבן, בבית הכנסת. כי התנים ובנות יענה, הם נמצאים במקומות חרבים ושוממים.

ובהמשך הבאנו את הפסוקים, ובפרט שמצינו את היענה נזכרת בהדיא בנבואתו של מיכה המורשתי, על חרבן שומרון וירושלם עיקו"ת, כמו שנאמר על זאת אספדה ואילילה וגו' אעשה מספד כתנים, ואבל כבנות יענה (מיכה א', ח') ופירש הרד"ק שם, דיבר הנביא על עצמו, שיספור

לק"י

הננו להודיע בזאת כי

השיעור השבועי הקבוע

של מרן הגאון

הרב **יצחק רצאבי שליט"א**

פוסק עדת תימן

מח"ס שלחן ערוך המוקדצ'ר ח"ה, שו"ת עולת יצחק ג"ח ועוד

ממשיך להתקיים מדי מוצאי שבת קודש

עכשיו בחדשי הקיץ

השיעור מתחיל בשעה 21:30

בבית המדרש "פעולת צדיק"

רח' המכללה (מהרי"ץ) 4 בני ברק

(פינת רח' בירנבוים 2 ליד "שוק השומר")

ציבור האברכים בני הישיבות
וכלל שוחרי התורה מוזמן

שיעור שכולו חידוש - ממנו תצא מלא וגדוש

כנראה הסיבה העיקרית היא, מפני שזה לא מצוי. קשה להשיג ביצים אלו.

ברם, אני אינני מדבר על הספרדים, כיון שהרבה דברים שהם עשו בעבר, לא מעניין אותם. שכחו מהם. למשל אצל הספרדים בעבר, האבלים היו מתעטפים. הם בעצמם אמרו לי, כגון פרסים וגרבאים, שהאבלים התעטפו. מה קרה? אינני יודע. בגלל שהשתנו המלבושים באופן כללי. וזה הרי חובה מן הדין, כמו שהרחבנו בס"ד בזמנו בשיעור מוצש"ק ויצא התשפ"ג. כל שכן בנדון דידן, שאינו אלא מנהג בעלמא. הם מתעלמים מהמסורת. וכן אופן עטיפת הטלית. אפילו את המבטא של לשה"ק, הם עזבו לצערינו. וכי כמה תי"ו רפויה, כפי שהזקנים שלהם – הבבלים – אמרו בעבר? וכן 'מגן אברהם', גם החלאבים, גימ"ל רפויה. מבטא הצאד"י וכו'. תנועת הקמץ גבוה מן הפתח, אצל הפרסים והבוכארים. מתפללים ב'עברית'...

אני מעורר מבקש ודורש, לחדש את המנהג הזה, מן התימנים בלבד, כי התימנים שומרים על המסורת. אבל מהספרדים, אינני יכול לבקש, אין מהם תקוה. כי לצערנו זה לא מעניין אותם. [חוץ מבית כנסת עדס בירושלם, ששם תלויות ביצי נעמיות]. לכן, אם יש לנו דרישה, היא עכ"פ כלפינו, כי אנחנו מחזיקים את המסורת.

חושבני, כי גם לגבי הדבר הזה, אנחנו בכל אופן צריכים להיות ה'נחשונים'. והרב אלעזר יוסף יעזור לנו, ויסביר מה לעשות בביצה. אם התורם ירצה לתלותה כאן בביהמ"ד, באמצע בנוסף על הביצה הקודמת שע"י ההיכל, או בבית הכנסת אחרת כפי חפצו, הוא יעשה בעת התרמה לקניית הביצה. לגבי התרומה, אני אחליט. זה על דעתי מה לעשות בכסף.

נשאים מחוברים למסורת ולמנהגים

שערי יצחק "מנויים לחיים"

הצטרף עכשיו כמנוי חדשי לקבלת השיעורים השבועיים של מרן הגאון הרב **יצחק רצאבי שליט"א** - פוסק עדת תימן המתקיים מדי מוצש"ק בבית המדרש "פעולת צדיק" ב"ב.

השיעורים כוללים עניינים רבים במנהגי ומסורת יהדות תימן, חידושי הלכות ואגדות, מוסר והשקפה, מעשיות ופרפראות ועוד.

בתרומה ע"ס 50 ₪ לחודש (בהוראת קבע, בציקים או בכרטיס אשראי), תקבל לביתך את חוברות השיעורים השבועיים, בצירוף דיסק לצפייה או להאזנה של שיעורי אותו חודש.

ניתן להירשם מכספי מעשר

כולל מפתח נושאים, מראי מקומות וחלק השו"ת

לפרטים והרשמה:

מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק,

טלפקס: 03-5358404, ישיר: 050-4140741.

ניתן להקדיש כל שיעור לרפואה והצלחה או לעילוי נשמת. ההקדשה תופיע ע"ג החוברת וכן בתחילת השיעור בוידאו

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר,

נערך והגה לפי הבנת העורך.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין

בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה

ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

פרטים בטלפון: 050-4140741